

Delivery Unit

NATIJALARGA ERISHISHNI BOSHQARISH OFISI

FAOLIYAT TO'G'RISIDA HISOBOT

UCH YILLIK O'ZGARISHLAR

2023 — 2026

Har bir ko'rsatkich ortida real insonlar taqdiri turibdi: o'z vaqtida tibbiy ko'rikdan o'tgan ayol, toza ichimlik suvi bilan ta'minlangan bola, zamonaviy va xavfsiz maktabda ta'lim olayotgan o'quvchi. Aynan shuning uchun ham faoliyatimiz markazida shunchaki raqamlar emas, balki odamlar hayotidagi aniq o'zgarishlar doimo birinchi o'rinda turgan.

01 - BOB

Asosiy natijalar va rejalar

O'zbekiston, Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida 2016-yil yakunidan boshlab keng ko'lamli islohotlar va chuqur o'zgarishlar davrini boshdan kechirmoqda. Davlat apparati oldiga fuqarolar farovonligini yuksaltirishga qaratilgan islohotlarni nafaqat ishlab chiqish, balki sifatli amalga oshirish vazifasi ham qo'yildi. Aynan shu ehtiyoj "Delivery Unit" tajriba jamoasini tuzish uchun asos bo'ldi.

"Delivery" tushunchasi "amalga oshirish" yoki "ijro etish" degan ma'noni anglatadi. Xalqaro amaliyotda "Delivery Unit" – ustuvor vazifalarni amalga oshirish yo'lidagi to'siqlarni bartaraf etish orqali ularning bajarilishini ta'minlashga ko'maklashadigan jamoa. Uning asosiy xususiyati vazirliklar funksiyalarining o'rnini bosish emas, balki an'anaviy tarzda tarqoq ishlaydigan davlat organlari o'rtasida gorizontal aloqalar o'rnatishdan iboratdir. "Delivery Unit" turli idoralarga hamkorlikda ishlash, qarorlarni kelishib olish va umumiy natija uchun javobgarlikni zimmasiga olishga yordam beradi.

Uch yil davomida atiga yetti kishidan iborat kichik "Delivery Unit" jamoasi sog'liqni saqlash, suv ta'minoti, sanitariya va maktab infratuzilmasini rivojlantirish sohalaridagi islohotlar ijrosiga hamrohlik qildi.

Biz "O'zbekiston–2030" strategiyasining asosiy maqsadlariga erishishga e'tibor qaratdik. Yo'nalishga qarab, vazifamiz turlicha bo'ldi: gohida davlat dasturlari va islohotlarini ishlab chiqishda qatnashgan bo'lsak, gohida ularning amalga oshirilishini kuzatib bordik, ba'zan esa natijalar monitoringini ta'minlab, ma'lumotlar asosida yo'nalishni o'z vaqtida to'g'rilashga ko'maklashdik. Biz tizimli idoralararo muammolarni aniqlashga yordam berdik, ishtirokchilarni yechimlar izlash yo'lida birlashtirdik, ularning amalga oshirilishini muvofiqlashtirdik va keyinchalik davlat siyosatida o'z aksini topgan tajriba-sinov tashabbuslarini qo'llab-quvvatladik.

Mazkur hisobot "Delivery Unit" to'g'risidagi nizomga muvofiq tayyorlangan bo'lib, faoliyatimizning ochiqligi, shaffofligi va hisobdorligini ta'minlash maqsadida e'lon qilinmoqda. Taqdim etilgan tajriba davlat organlari, ekspertlar hamjamiyati hamda davlat boshqaruvi samaradorligini oshirish va islohotlarni amalga oshirishdan manfaatdor bo'lgan barcha uchun foydali bo'ladi, deb umid qilamiz.

Uch yillik o'zgarishlar raqamlarda

--	--	--

11 100

MAKTAB RAQAMLASHTIRILDI

5 taOLIS HUDUDLARDA GRANTLAR
HISOBIDAN RAQAMLI
MAMMOGRAF O'RNATILDI**700 000+**AYOL HAR YILI SARATON
SKRININGIDAN O'TADI**50 000**FUQARO SUV TA'MINOTI
MONITORINGIDA QATNASHDI**15 000+**UY XO'JALIGI OVQATLANISHNI
O'RGANISH TADQIQOTIGA JALB
ETILDI**600 mlrd**SO'M HAR YILI MAKTAB
SANITARIYASIGA AJRATILADI

Barchasi 2023-yil may oyida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasining quyidagi sohalarda samaradorlikning 12 ta asosiy ko'rsatkichini (KPI) belgilab bergan farmoyishi (PA-28) chiqqanidan so'ng boshlandi:

- jamoat salomatligi;
- ichimlik suvi ta'minoti va kanalizatsiya;
- maktab infratuzilmasi;
- ma'lumotlarni raqamli boshqarish.

12ASOSIY KPI (MUHIM
SAMARADORLIK
KO'RSATKICHLARI)**4**

ISLOHOT SOHASI

3

YILLIK FAOLIYAT

Amaliyot shuni ko'rsatdiki, yakuniy maqsad va harakatlar ketma-ketligini aniq tushunmasdan turib, barqaror o'zgarishlarga erishib bo'lmaydi. Shu sababli, ishning boshidayoq muammolar tahlili, ularni hal qilish bo'yicha aniq qadamlar, muvaffaqiyat ko'rsatkichlari va jarayonning barcha ishtirokchilari o'rtasidagi mas'uliyat taqsimotini o'zida jamlagan batafsil amalga oshirish strategiyasi tashabbuskorona ishlab chiqildi. Aynan shu strategiya keyingi uch yil davomida boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun asos bo'lib xizmat qildi.

To‘rt sohada 12 ta KPI

01-SOHA Sog‘liqni saqlash	5–9-KPI Suv ta‘minoti va kanalizatsiya	10–12-KPI Maktab infratuzilmasi	04-SOHA Ma‘lumotlarni boshqarish
Onkoskrining, aholining sog‘lom turmush tarzi va ovqatlanishi.	Ichimlik suvi va sanitariya xizmatlaridan, jumladan maktablarda, foydalanish imkoniyati.	Mamlakat maktablaridagi sharoitlarning holati va ularni modernizatsiya qilish.	Geoportal, GIS-tahlil va raqamli boshqaruv panellari.

FAOLIYAT GEOGRAFIYASI Vakolat berilgan yo‘nalishlar Qoraqalpog‘istondan tortib Farg‘ona vodiysigacha — barcha hududlarni qamrab oldi

Uch yillik saboqlar

Uch yillik faoliyat shuni ko‘rsatdiki, barqaror islohotlar yangi tartib-qoidalar yoki raqamli platformalardan emas, balki davlat boshqaruviga yondashuvni o‘zgartirishdan boshlanadi.

Shunga amin bo‘ldikki, **ishonchli ma‘lumotlar har doim rasmiy hisobotlardan qadrliroqdir**. Aynan ular haqiqiy muammolarni ko‘rish, ustuvor yo‘nalishlarni belgilash va qabul qilinayotgan qarorlar odamlar hayotini o‘zgartirayotganini baholash imkonini beradi.

Yana bir muhim xulosa shundan iborat bo‘ldiki, **murakkab ijtimoiy masalalarni bir idoraning kuchi bilan hal qilib bo‘lmaydi**. Sog‘liqni saqlash, ta‘lim, suv ta‘minoti, raqamlashtirish va jamoat

salomatligi masalalari o'zaro bog'liq bo'lib, doimiy muvofiqlashtirishni, vakolatlarni birlashtirishni va natija uchun umumiy mas'uliyatni talab etadi.

Amaliyot, shuningdek, sinov (pilot) loyihalarining qimmatini tasdiqladi. **Kichik tajribalar yechimlarning hayotiyligini tekshirish, ularni mahalliy sharoitlarga moslashtirish hamda keng ko'lamda joriy etishda qimmatga tushadigan xatolardan qochish imkonini beradi.** Ushbu hisobotda tasvirlangan ko'plab tashabbuslar aynan shu tarzda yuzaga kelgan.

Yana bir muhim yangilik shundan iborat bo'ldiki, **fuqarolar nafaqat davlat xizmatlaridan foydalanuvchi, balki islohotlarning to'laqonli ishtirokchisi ham bo'la oladi.** Jamoatchilik nazorati, ma'lumotlar kraudsorsingi va mapatonlar aholi, talabalar va ekspertlar hamjamiyati davlat qarorlarini qabul qilishga salmoqli hissa qo'shishga qodir ekanini ko'rsatdi.

Nihoyat, biz shunga amin bo'ldikki, **fazoviy ma'lumotlar zamonaviy davlat boshqaruvining ajralmas qismiga aylanishi lozim.** Xaritalar jadvallarda ko'zga tashlanmaydigan jihatlarni ko'rishga imkon beradi, resurslarni adolatliroq taqsimlashga va insonlarning real ehtiyojlaridan kelib chiqib qaror qabul qilishga yordam beradi.

Bu uch yilning asosiy sabog'i shundan iborat: **qarorlar dalillarga asoslanib qabul qilinganda, davlat idoralari yagona jamoa bo'lib ishlaganda va har bir qaror markazida inson manfaati turganda islohotlar barqaror bo'ladi.** O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Prezident Administratsiyasi tomonidan islohotlarning izchil qo'llab-quvvatlanishi bilan aynan shunday yondashuv davlat boshqaruvi sifatini yanada oshirish va fuqarolar hayotini yaxshilash uchun imkoniyatlar yaratadi.

Asosiy natijalar

Delivery Unit uch yillik faoliyati davomida nafaqat alohida loyihalarni amalga oshirdi, balki davlat boshqaruviga yangicha yondashuvlar uchun ham poydevor yaratdi.

Davlat boshqaruvi sohasida

- O'lchanadigan natijalarga erishishga yo'naltirilgan davlat dasturlarini monitoring va baholash mexanizmlari joriy etildi.
- Davlat idoralarining ma'lumotlarini birlashtirgan strategik rejalashtirish va monitoring raqamli platformasi yaratildi.
- Ma'lumotlar asosida qaror qabul qilish, idoralararo hamkorlik va natijalarni muntazam tahlil qilish amaliyoti shakllantirildi.

Raqamli transformatsiya sohasida

- 30 mingdan ortiq obyektning fazoviy ma'lumotlarini birlashtirgan birinchi Milliy ijtimoiy infratuzilma geoportali yaratildi.
- Investitsiyalarni rejalashtirish va aholi ehtiyojlarini baholash uchun davlat boshqaruviga geoaxborot texnologiyalari, fazoviy tahlil va ma'lumotlarni tahlil qilishning zamonaviy vositalari tatbiq etildi.

- Raqamli inventarizatsiya, jamoatchilik monitoringi va mapatonlar kabi ma'lumotlar yig'ishning yangi usullari ishlab chiqildi.

Ijtimoiy sohada

- Ko'krak bezi va bachadon bo'yni saratonini erta aniqlash davlat dasturi monitoringi tizimi ishga tushirildi, Milliy kanser-registr yaratildi va skrining monitoringining raqamli vositalari joriy etildi.
- Fazoviy tahlillar va joylardagi tadqiqotlar asosida maktab sanitariyasi, suv ta'minoti va gigiyenasini rivojlantirish bo'yicha yechimlar, jumladan, sanitariya infratuzilmasini loyihalashtirishga yangicha yondashuvlar amalga oshirildi.
- Ilk bor aholi ovqatlanishiga oid milliy tadqiqot o'tkazilib, uning natijalari jamoat salomatligi sohasidagi davlat siyosatini takomillashtirishga asos bo'ldi.

Davlat institutlarini rivojlantirishda:

- Davlat dasturlarini ishlab chiqish va investitsiyalarni taqsimlashda ma'lumotlar va tahlillardan foydalanish ko'lami kengaytirildi.
- Islohotlarni amalga oshirishda davlat organlari, xalqaro tashkilotlar, ekspertlar hamjamiyati, universitetlar va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi o'zaro hamkorlik mustahkamlandi.
- Ma'lumotlarni tahlil qilish, monitoring, baholash va islohotlarni boshqarish sohasida yangi kompetensiyalar shakllantirildi.

Asosiy natija alohida loyihalarni amalga oshirish emas, balki muammolarni tezroq aniqlash, yanada asosliroq qarorlar qabul qilish hamda ularning fuqarolar hayoti sifatiga ta'sirini baholash imkonini beruvchi davlat boshqaruvining yangi mexanizmlarini shakllantirishdan iborat bo'ldi.

02 - BOB

Delivery Unit qanday ishlaydi?

Faoliyatning asosiy tamoyillari

1 Ma'lumotlarga asoslangan qarorlar

Biz taxminlar yoki subyektiv baholarga tayangan holda ish ko'rmaymiz. Barcha qarorlar faktlar, ma'lumotlar tahlili va real vaziyat asosida qabul qilinadi.

2 Yagona jamoa bo'lib ishlash

Aksariyat davlat vazifalarini bir vazirlikning o'zi hal qila olmaydi. Shu bois, "Delivery Unit" turli idoralar, hududlar, xalqaro hamkorlar, ekspertlar va fuqarolik jamiyati faoliyatini umumiy maqsad yo'lida birlashtiradi.

3 Diqqat markazida – inson

Muvaffaqiyatning asosiy ko'rsatkichi — o'tkazilgan tadbirlar soni emas, balki odamlarning haqiqiy o'zgarishlarni his qilgani yoki qilmaganidir. Shu sababli, fuqarolar fikri va davlat xizmatlari sifati monitoringning muhim qismiga aylanadi.

4 Doimiy yangi yechimlar izlash

Biz yangi yondashuvlarni kichik sinov loyihalarida tekshirib ko'ramiz. Agar ular natija ko'rsatsa, ularni davlat miqyosida kengaytirish va joriy etish mumkin bo'ladi.

"Delivery Unit" faoliyati ikkita asosiy tamoyilga asoslanadi:

- **Umumdavlat yondashuvi (Whole-of-Government)** — turli vazirlik va idoralarning alohida-alohida emas, balki umumiy vazifalarni hal qilish uchun yagona jamoa bo'lib ishlashini anglatadi.
- **Davlat siyosatidagi innovatsiyalar** — yangi texnologiyalar, zamonaviy boshqaruv usullari, ma'lumotlardan foydalanish va yangi yechimlarni tajribadan o'tkazish orqali natijalarga erishishning yanada samarali usullarini doimiy izlash demakdir.

“DELIVERY UNIT” QANDAY ISHLAYDI Ofisning ishlash mexanizmi: umumdavlat yondashuvi, ma'lumotlar va siyosatdagi innovatsiyalar

Uch yillik faoliyatimiz davomida davlatning ustuvor vazifalarini amalga oshirish bo'yicha o'z metodologiyamizni bosqichma-bosqich shakllantirdik. U quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- idoralararo muvofiqlashtirish;
- loyiha boshqaruvi;
- ma'lumotlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish;
- ekspertlar hamjamiyati, biznes va fuqarolarni jalb qilish;
- innovatsion yechimlarni sinovdan o'tkazish va joriy etish.

Ushbu modelning asosiy farqi shundaki, u jarayonlarni bajarish yoki hisobotlar tayyorlashga emas, balki odamlar hayotini yaxshilaydigan aniq natijalarga erishishga yo'naltirilgan.

BAHOLASH EMAS, HAL QILISH

Muammo ko'zga tashlanganda, vazifa shunchaki baho berib, qiyinchiliklarni qayd etish emas, balki yeng shimarib, yechim izlash edi. Maktablardagi sanitariya va gigiyena muammolari markazlashgan kanalizatsiyaning yo'qligiga borib taqalayotganini ko'rsak, biz elektr energiyasi yoki ishlatish murakkab bo'lgan nasoslarni talab qilmaydigan, markazlashgan kanalizatsiyaga muqobil yechim izladik. Poliklinikalarda sotib olingan, ammo ishlatilmayotgan kolposkoplarni ko'rsak, ayollar ertaga o'z yashash joyiga yaqin yerda kerakli muolajani olishi va bachadon bo'yni saratonini erta bosqichda aniqlashi uchun ginekologlarni bir yillik dastur doirasida o'qitishga kirishdik.

03 - BOB

Onkologiya va ayollar salomatligi

Gender tengligini ta'minlash siyosati doirasida ayollar salomatligini yaxshilashga qaratilgan dasturlarga alohida e'tibor qaratildi. Tizimli skrining dasturlari, erta tashxis qo'yish va davolanish imkoniyatlarini oshirish orqali ko'krak bezi va bachadon bo'yni saratonining oldini olish hamda unga qarshi kurashish asosiy ustuvor yo'nalishlardan biridir.

■ MUAMMO: tizim bemorni ko'rmaganida

Onkologik kasalliklar butun dunyoda ayollar o'limining asosiy sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. O'zbekistonda esa vaziyatni nafaqat saratonning kech aniqlanishi, balki ayolni skriningdan tortib davolash boshlanguniga qadar kuzatib borishga imkon beruvchi tizimning yo'qligi ham murakkablashtirayotgan edi.

2023-yilgacha bemor ayollar haqidagi ma'lumotlar tarqoq holda yuritilgan. Tekshiruvdan so'ng ayolning shifokor ko'rigiga borgani, tashxisning tasdiqlangani va davolanishni boshlaganini kuzatib bo'lmas edi.

Buxoro viloyatidagi skrining natijalarini tahlil qilganimizda, ko'krak bezi saratoniga gumon qilingan har ikkinchi ayol onkologga yetib bormagani ma'lum bo'ldi.

Diagnostikaning qulayligi ham kam bo'lmagan jiddiy muammo edi. Davlat statistikasi asbob-uskunalar mavjudligini ko'rsatgan, biroq ularning ayollar uchun amalda qay darajada qulay ekanini hech kim tahlil qilmagan.

Kadrlar tanqisligi yana bir cheklovchi omil bo'ldi. Onkolog shifokorlar soni, ayniqsa, hududlarda yetarli emas edi.

Muammoni shunchaki asbob-uskunalar xarid qilish yoki tekshiruvlar sonini oshirish bilan hal qilib bo'lmasligi ayon bo'ldi. Tizimning o'zini o'zgartirish talab etilardi.

■ NIMALAR QILINDI?

Islohotga 2025–2030-yillarga mo'ljallangan bachadon bo'yni va ko'krak bezi saratonini nazorat qilish bo'yicha yangi Davlat dasturi asos bo'ldi.

Ilk bor natijalar monitoringi davlat dasturining majburiy qismiga aylandi. Tadbirlar sonini hisobga olish o'rniga, skriningdan davolash boshlanguniga qadar bo'lgan butun yo'lni qancha ayol bosib o'tayotganini baholaydigan tizim paydo bo'ldi.

Buning uchun yagona monitoring tizimi yaratildi, baholash metodologiyasi ishlab chiqildi hamda tibbiyot muassasalarining har oylik monitoringi yo'lga qo'yildi.

Keyingi qadam sifatida Milliy kanser-registr va skriningning raqamli registri yaratilib, ular bemor ayollar haqidagi ma'lumotlarni yagona tizimga birlashtirish imkonini berdi.

Ayni vaqtda kasalliklarni erta aniqlash modeli ham qayta ko'rib chiqildi. Bunda faqat onkologlarga tayanmasdan, asosiy e'tibor ayollar bilan muntazam ishlaydigan va shubhali o'zgarishlarni dastlabki bosqichdayoq aniqlay oladigan ginekolog-shifokorlarga qaratildi.

Bunga parallel ravishda butun diagnostika infratuzilmasining geo-tahlili o'tkazildi, mutaxassislar xalqaro standartlar bo'yicha o'qitildi va aholining onkologik hushyorligini oshirish bo'yicha ilk bor milliy axborot kampaniyasi amalga oshirildi.

O'zbekistonda ilk bor monitoring qo'shimcha funktsiya emas, balki davlat dasturining ajralmas qismiga aylandi. Bachadon bo'yni va sut bezi saratonini nazorat qilish bo'yicha 2025–2030yillarga mo'ljallangan dastur (2024-yil 22-noyabrdagi PQ-402-son qaror) ayollar onkologiyasi sohasida natijalarga erishishni muntazam monitoring qilishni ko'zda tutuvchi birinchi milliy dastur bo'ldi. Bu ishlarni muvofiqlashtirish uchun Delivery Unit mas'uldir. **(2024-yil 22-noyabrdagi PQ-402-son qarori)**

■ NATIJALAR

- Eng muhim natijalardan biri boshqaruvga oid qarorlar qabul qilish uchun asos bo'ladigan ma'lumotlarning paydo bo'lganidir.
- Geoanaliz davomida mavjud 18 ta statsionar mammografdan **13 tasi faqat Buxoro viloyatida ekanligi aniqlandi**. Uskunalar sog'liqni saqlash tizimi hisobida tursa-da, aksariyat hududlar amalda mammografiya xizmatidan bebahra qolayotgan edi.
- Shundan so'ng 3,5 mingdan ortiq tibbiyot muassasasi, jumladan, ulardagi uskunalar, mutaxassislar va bemorlar yo'nalishlari haqidagi ma'lumotlar raqamlashtirildi. Sog'liqni saqlash vazirligi ilk bor diagnostika xizmatlarining hududiy qamrovi bo'yicha to'liq tasavvurga ega bo'ldi.
- Ushbu ma'lumotlar asosida beshta raqamli yapon mammografini xarid qilish uchun grant mablag'larini jalb etish hamda ularni aynan diagnostika tanqisligi eng yuqori bo'lgan hududlarga joylashtirish imkoniyati yaratildi.

Bunga parallel ravishda:

- Milliy kanser-registr yaratildi;
- raqamli skrining registri joriy etildi;
- IGCS xalqaro dasturi bo'yicha 22 nafar master-trener tayyorlandi;

- 600 mingdan ortiq ayol onkologik hushyorlikka bag'ishlangan axborot kampaniyasida ishtirok etdi;
- ilk bor mutaxassislar va bemor ayollarning o'zini birlashtirgan onkologik bemorshifokor forumi o'tkazildi.

JOYLASHTIRUV Mammograflar geoanaliz asosida — diagnostika tanqisligi eng yuqori bo'lgan hududlarga joylashtirildi

■ TIZIMLI O'ZGARISHLAR

Asosiy natija alohida loyihalar emas, balki davlatning sog'liqni saqlash sohasidagi dasturlarni boshqarishga bo'lgan yondashuvi o'zgargani bo'ldi.

Monitoring rasmiyatchilik uchun qilinadigan hisobot bo'lishdan to'xtab, qaror qabul qilish vositasiga aylandi.

Sog'liqni saqlash tizimida quyidagilar paydo bo'ldi:

- bemor ayollarning yagona hisobi;
- davlat dasturi ijrosining doimiy monitoringi;
- tibbiy infratuzilmani rejalashtirishda geoaxborotlardan foydalanish;
- samaradorlikni baholashga natijadorlikka yo'naltirilgan yondashuv;
- onkologik kasalliklarni davolashning multidissiplinar (ko'p tarmoqli) modeli.

Aynan shu tizim nafaqat erishilgan natijalarni baholash, balki boshqaruv qarorlarini talab qiluvchi muammolarni o'z vaqtida aniqlash imkonini ham beradi.

YANGI FUNKSIYA: MONITORING VA BAHOLASH

Biz dasturni ishlab chiqishda qatnashdik. Shuningdek, “Delivery Unit” zimmasiga real vaqt rejimida hamda joylarga borib, birlamchi manbalardan ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish, tadbirlar ijrosini kuzatib borish va ularni geportalda aks ettirish, maqsadli indikatorlarga erishilganini baholash, muammolarni aniqlash, shuningdek, Muvofiqlashtiruvchi kengash yig'ilishlarida tavsiyalar tayyorlash va boshqaruv qarorlarini o'z vaqtida qabul qilish vazifalari yuklatildi.

Dastur O'zbekistonda davlat dasturlarini amalga oshirishda natijadorlikka yo'naltirilgan yondashuvni joriy etish bo'yicha ilk tajriba loyihalaridan biri bo'ldi. Bunda nafaqat me'yoriy hujjatlarni qabul qilish, balki ularning amaldagi ijrosini va rejalashtirilgan natijalarga erishishni doimiy nazorat qilishga alohida e'tibor qaratiladi.

MILLIY KANSER-REGISTR

Milliy kanser-registrni yaratish va joriy etishga bir necha yil vaqt ketdi. Uni ishlab chiqish tashabbusi onkologik yordamni rejalashtirish va samaradorligini baholash uchun ishonchli ma'lumotlar olishdan manfaatdor bo'lgan onkologlar tomonidan ilgari surilgan. Xalqaro saraton tadqiqotlari agentligi (IARC) ekspertlari bilan hamkorlik qilgan ushbu tashabbus yetakchilari — **doktor Sayde Janklich, Yahyo Ziyov va Yakov Tenning** rolini alohida ta'kidlash lozim. Kanser-registr xalqaro talablarga muvofiq ma'lumotlarni yig'ish, sifatni baholash va hisobot tuzish uchun mo'ljallangan. Registrni yaratish jarayonida davlat axborot tizimlari va ma'lumotlar bazalari bilan integratsiya amalga oshirildi va bu onkologik kasalliklarga chalingan bemorlar haqidagi ma'lumotlarni ilk bor verifikatsiya qilish imkonini berdi. Milliy kanser-registr statistik hisob sifatini oshirishga, dori-darmonlar va shifoxona o'rinlari bo'yicha hisob-kitoblarni amalga oshirishga yordam beradi, shuningdek, saraton diagnostikasi va patomorfologiyasi bilan bog'liq muammolarga e'tiborni qaratdi. **Milliy kanser-registrning ishga tushirilishi tirik va vafot etgan bemorlar o'rtasida qariyb 30 foizlik farq borligini ko'rsatdi.**

Erta tashxis qo'yish madaniyatini shakllantirish

Aholining onkologik hushyorligini oshirish

Onkologik xushyorlik darajasi past bo'lganida ayollar ko'pincha kasallikning kechki bosqichlaridagina tibbiy yordamga murojaat qiladi, bu esa o'lim ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir etadi. Mazkur vaziyatni o'zgartirish maqsadida Loyiha ofisi tashabbusi bilan “Erta aniqla — Hayotni saqla” nomli keng qamrovli axborot-ma'rifiy aksiya yo'lga qo'yildi. Ko'krak bezi saratonini yenggan ayollarning o'zlari ushbu aksiyaning yuzi va asosiy ilhomlantiruvchilariga aylandi. Tashabbusning asosiy maqsadi — erta tashxis qo'yish muhimligi haqida xabardorlikni oshirish hamda o'z vaqtida tibbiy ko'rikdan o'tish odatini shakllantirishdan iborat.

Jamiyatni muammo atrofida birlashtirish

Ushbu kampaniya davlat, shifokorlar, biznes vakillari, ommaviy axborot vositalari va bemorlarning o'zini “erta tashxis haqiqatan ham hayotni saqlab qoladi” degan g'oya atrofida birlashtirgan keng ko'lamlı ijtimoiy tashabbusga aylandi. Tashabbusga “Safia”, “Korzinka” va “Bon” kompaniyalari qo'shilib, o'z savdo shoxobchalarida axborot materiallarini joylashtirdi. Transport vazirligi aeroportlar, metropoliten va shahar avtobuslarida ijtimoiy roliklar namoyishini ta'minladi. Anhor.uz nashri tashabbusni birinchilardan bo'lib qo'llab-quvvatladi va buning sharofati bilan saratonni erta aniqlash mavzusi keng jamoatchilik e'tiboriga tushdi.

Media kampaniya natijalari

Oylikning kulminatsion nuqtasi “Erta aniqla — hayotni saqla” birinchi milliy forumi bo'lib, u 500 dan ortiq bemor, shifokor, davlat idoralari vakillari, xalqaro tashkilotlar va OAVni birlashtirdi. Bir oy davomida shifokorlar va bemor ayollar ishtirokida 12 ta podkast va intervyular, shuningdek, videoroliklar va ijtimoiy tarmoqlar uchun materiallar tayyorlandi. “O'zbekchka” saloni bilan hamkorlikda “Transformatsiya” ijtimoiy loyihasi amalga oshirildi, uning qahramonlari davolanayotgan yoki remissiya holatidagi ayollar bo'ldi. Natijada axborot kampaniyasi 600 mingdan ortiq ayolni qamrab oldi, tadbirlarda esa 2 mingdan ziyod tibbiyot xodimi ishtirok etdi.

Batafsil: t.me/erta_anigla · instagram.com/erta.anigla

KADRLAR SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH

dasturlari nafaqat kasalliklarni erta aniqlashga mas'ul bo'lgan birlamchi tibbiy yordam

shifokorlarini, balki bemorlarni davolash bilan shug'ullanadigan onkologiya xizmati

mutaxassislarini ham qamrab oldi.

Yaqin vaqtgacha mamlakatimizda kolposkopiya o'tkazish va bachadon bo'yni saratonoldi

kasalliklarini tashxislash bo'yicha yagona standartlashtirilgan yondashuv mavjud emas edi.

jamiyatining (IGCS) xalqaro ta'lim dasturi bo'yicha shifokor-ginekologlarni o'qitish tashkil etildi.

Osiyoda birinchi IGCS sertifikatlari sohiblari bo'lgan 22 nafar master-trener tayyorlandi. 2026yil

oxiriga qadar kaskadli model asosida “Onko-nazorat” xonalarining 209 nafar shifokorini o‘qitish

rejalashtirilgan. Bu esa butun mamlakat bo'ylab ayollar uchun sifatli erta tashxis imkoniyatlarini

sezilarli darajada kengaytiradi.

Shu bilan birga, tashxis qo'yilganidan keyin bemorlar bilan ishlovchi mutaxassislarning

malakasini oshirishga ham e'tibor qaratildi. Grant ko'magi tufayli Respublika onkologiya

markazining 13 nafar shifokori Huntsman nomidagi Saraton institutida (AQSH) malaka oshirdi.

yondashuvni tashkil etishga, ya'ni klinik qarorlar qabul qilishda jarrohlarni, onkologlarni,

radiologlar, patomorfologlar va boshqa mutaxassislarning o'zaro hamkorligini yo'lga qo'yishga

qaratildi. Olingan tajriba 2025-yil oxiridanoq Respublika ixtisoslashtirilgan onkologiya va

imkonini berdi.

Islohotlar muayyan bir shifokor amaliyotini o'zgartirib, sifatli yordamni bemorlarga

yaqinlashtirganidagina haqiqiy ma'no kasb etadi.

o'zlashtirdi. Olingan bilimlar ayollarni bevosita hududning o'zida tekshirishga yangicha

yondashuvlarni joriy etish imkonini berdi.

Agar ilgari patologiyaga shubha qilingan bemorlar ko'pincha Toshkent yoki boshqa yirik shaharlardagi ixtisoslashtirilgan markazlarga murojaat qilib, safarga vaqt va qo'shimcha mablag' sarflashga majbur bo'lgan bo'lsa, bugungi kunda zarur diagnostikaning aksariyati yashash joyida amalga oshirilmoqda. Bu nafaqat ixtisoslashtirilgan yordamdan foydalanish imkoniyatini oshirdi, balki tashxis qo'yish va davolanishni boshlashgacha bo'lgan vaqtni ham qisqartirdi. Ko'pgina ayollar uchun uy yaqinida sifatli tekshiruvdan o'tish imkoniyati kasallikni o'z vaqtida aniqlashda hal qiluvchi omil bo'lib xizmat qildi.

Davolashdan profilaktikaga

SOG'LOM OVQATLANISH VA PROFILAKTIKA

■ MUAMMO: ma'lumotlarsiz profilaktika imkonsiz

Zamonaviy sog'liqni saqlash — bu nafaqat kasalliklarni davolash, balki ularning oldini olish hamdir. Biroq yaqin vaqtgacha O'zbekistonda jamoat salomatligi sohasidagi davlat siyosati asosan alohida tadqiqotlar va xalqaro baholashlarga tayanib kelingan. Mamlakatda aholining ovqatlanish ratsioni, xavf omillari, oziq-ovqat xavfsizligi, atrof-muhit ta'siri va yuqumli bo'lmagan kasalliklarning tarqalish sabablari to'g'risida o'zining milliy ma'lumotlari yetishmasdi.

Ayni vaqtda yangi xavf-xatarlar ham kuchayib bordi. Tadqiqotlar shakar va o'ta qayta ishlangan mahsulotlarning ko'p iste'mol qilinayotgani, sabzavotlar, ko'katlar va dukkakilarning esa yetarlicha iste'mol qilinmayotganini ko'rsatdi, yod tanqisligi kasalliklarining oldini olish muammolari ham saqlanib qoldi. Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi, pestitsidlardan foydalanish va zamonaviy tibbiy texnologiyalarni qo'llashdagi bioetika masalalari tobora ko'proq e'tiborni jalb qila boshladi.

Samarali profilaktika alohida chora-tadbirlarni emas, balki ishonchli ma'lumotlarga asoslangan tizimli siyosatni talab qilishi ayon bo'ldi.

■ NIMALAR QILINDI?

Ish jamoat salomatligi profilaktikasining yangi tizimini shakllantiradigan bir nechta o'zaro bog'liq yo'nalishga qaratildi.

— **Milliy ma'lumotlar. Mamlakatda ilk bor aholining ovqatlanishini o'rganish**

bo'yicha eng yirik tadqiqot (Nutrition Survey) o'tkazilib, u 15 ming kishini

qamrab oldi. Shu bilan birga, xalqaro hamkorlar bilan birgalikda o'smirlar va bolalarning ovqatlanish xususiyatlari o'rganildi.

- **Atrof-muhit omillari. Pestitsidlardan foydalanishning aholi salomatligiga ta'sirini tizimli baholash boshlandi va davlat tomonidan tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlandi.**
- **Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi. “Daladan dasturxongacha” tamoyili asosida oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini davlat tomonidan nazorat qilishning yagona tizimini yaratish qo'llab-quvvatlandi.**
- **Mikronutriyentlar yetishmovchiligining oldini olish. Yod tanqisligi kasalliklari profilaktikasi sohasidagi qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi.**
- **Kommunikatsiyalar. Sog'lom ovqatlanish, ko'krak suti bilan boqish va sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish bo'yicha milliy kampaniyalar amalga oshirildi.**
- **Bioetika. Tibbiy tadqiqotlarni axloqiy jihatdan tartibga solish va yangi tibbiyot texnologiyalarini qo'llashning zamonaviy tizimini shakllantirish yuzasidan takliflar tayyorlandi.**

Atrof-muhit omillarining aholi salomatligiga ta'sirini o'rganish profilaktika yo'nalishlaridan biri bo'ldi.

ATROF-MUHIT OMILLARI VA ONKOLOGIYA

Ikki yil davomida biz muttasil ko'tarib kelgan masalalardan biri pestitsidlardan foydalanish xavfsizligi bo'ldi. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti bir qator pestitsidlarning ta'sirini onkologik va boshqa surunkali kasalliklar xavfining ortishi bilan bog'laydi. Bu mavzu O'zbekiston uchun uzoq yillik jadal qishloq xo'jaligi tarixiga ega mamlakat sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotlar pestitsidlardan foydalanishni yanada sinchkovlik bilan nazorat qilish zarurligini hamda fermerlar o'rtasida shaxsiy himoya vositalaridan foydalanish darajasi pastligini ko'rsatdi. Olingan ma'lumotlar davlat tomonidan tartibga solishni takomillashtirishga hamda “daladan dasturxongacha” tamoyili asosida oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligini nazorat qilishning yagona tizimini yaratish bo'yicha idoralararo ishlarda ishtirok etish uchun asos bo'lib xizmat qildi.

Ayrim pestitsidlarning uzoq muddatli ta'siriga oid tadqiqotlar alohida e'tiborni tortdi. Eng mashhurlaridan biri Kolumbiya universitetining 40 yillik tadqiqoti bo'lib, u bolalikda DDT ta'siriga uchrash va voyaga yetganda ko'krak bezi saratoni rivojlanishi xavfining ortishi o'rtasidagi bog'liqlikni ko'rsatdi. Bu masala O'zbekiston uchun alohida ahamiyat kasb etadi, chunki 1980-yillarning oxirigacha paxta yetishtirishda DDTdan keng foydalanilgan.

Ayni vaqtda “daladan dasturxongacha” tamoyili asosida nazoratni ta'minlashga mas'ul bo'lgan oziqovqat mahsulotlari xavfsizligi bo'yicha yagona davlat organini tuzishning maqsadga muvofiqligini baholash bo'yicha idoralararo ishchi guruh faoliyatida qatnashdik. Senatning tegishli qo'mitasida eshituvlar o'tkazildi. Fikrimizcha, biz muammo yuzasidan xabardorlik darajasini oshirishga erishdik. Davlat rahbari irodasi bilan mamlakatda yagona Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi qo'mitasini tashkil etish to'g'risida qaror qabul qilindi.

■ NATIJALAR

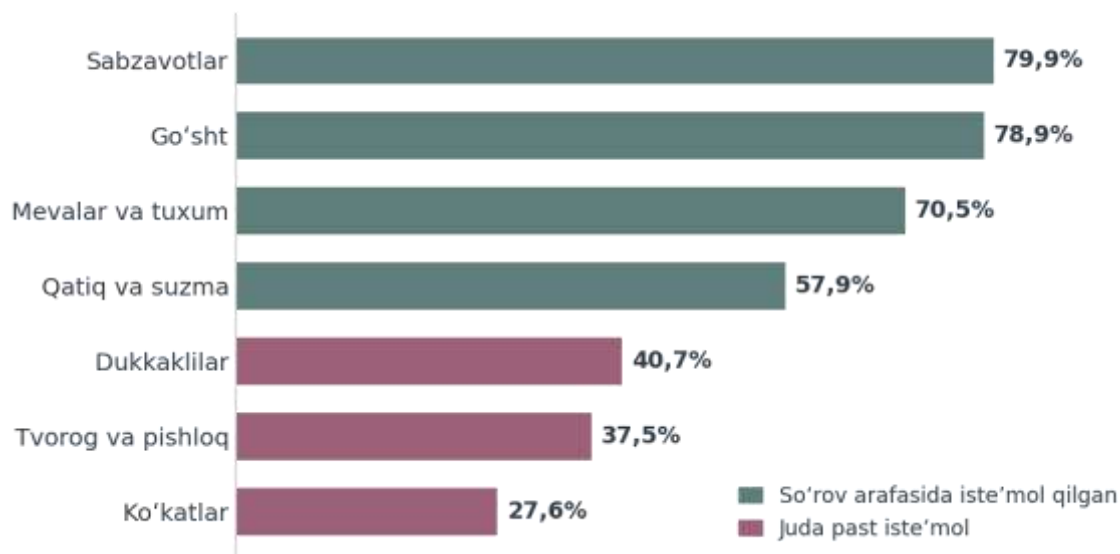
- **15 000 nafar fuqaro** aholi ovqatlanishini o'rganishga bag'ishlangan eng yirik tadqiqotda ishtirok etdi.
- Oziq-ovqat mahsulotlari iste'moli tarkibi va salomatlik uchun xavf omillari to'g'risida milliy ma'lumotlar olindi.
- Sog'lom turmush tarzi festivalida **10 000** ga yaqin **kishi** qatnashdi.
- Oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi qo'mitasini tashkil etish tashabbusida va ishchi guruh faoliyatida ishtirok etildi.
- Yod tanqisligi kasalliklari profilaktikasi sohasidagi qonunchilikni takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlandi.
- 2030-yilgacha bo'lgan davrda ko'krak suti bilan oziqlantirishni qo'llab-quvvatlash davlat dasturi qabul qilindi.

BIR INSON TAQDIRI

Ko'pchilik uchun ovqatlanish masalalari shaxsiy tanlovdek tuyuladi. Biroq tadqiqot butunlay boshqa manzarani ko'rsatdi. So'rovda qatnashgan oilalarning qariyb yarmi o'z byudjetining uchdan ikki qismidan ko'prog'ini oziq-ovqatga sarflagan, shu bilan birga ularning taomnomasining muvozanati saqlanmagan. Ko'pchilik sabzavotlar, sut mahsulotlari va boshqa to'yimli ozuqa manbalaridan tejashga majbur bo'lgan.

Milliy tadqiqot tufayli davlat ilk bor bunday cheklovlarning asl sabablarini ko'rish hamda profilaktika dasturlarini taxminlarga emas, balki millionlab oilalarning kundalik hayotiga tayanib ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Ovqatlanish bo'yicha o'tkazilgan keng ko'lamli tadqiqotda O'zbekistonning 15 ming nafar aholisi, asosan erkaklar (63,4%) va shahar aholisi (56,9%) ishtirok etdi. Asosiy oziq-ovqat mahsulotlarining iste'mol hajmi ancha yuqori bo'lishiga qaramay, taomnoma tarkibi nomutanosibligicha qolmoqda. Tadqiqot shakar, shirin ichimliklar va ultraqayta ishlangan mahsulotlar ko'p iste'mol qilinishi fonida ko'katlar (27,6%), dukkaklilar (40%) va sut mahsulotlari (37%) kam iste'mol qilinayotganini aniqladi, bu esa yuqumli bo'lmagan kasalliklar rivojlanishi xavfini oshiradi. Oilalarning deyarli yarmi o'z byudjetining 68% dan ko'prog'ini oziq-ovqat uchun sarflagan.

OVQATLANISH RATSIONI Tadqiqot ishtirokchilari (15 000 kishi) so'rovdan bir kun oldin nimalarni iste'mol qilgan?

- O'smirlar va bolalar o'rtasida ovqatlanish holati tahlil qilindi ("O'zbekistonda o'smirlar ovqatlanishi" tadqiqoti, UNICEF).

YOD TANQISLIGI PROFILAKTIKASI

O'zbekistonda yod tanqisligi kasalliklarining oldini olishda jiddiy muammo aniqlandi: tadqiqotlar aholining o'rtacha yod iste'moli tavsiya etilgan me'yordan 2–3 baravar kamligini, bozordagi yodlangan tuzning salmoqli qismi esa belgilangan sifat standartlariga javob bermasligini ko'rsatdi.

Bunga yodlanmagan osh tuzini ishlab chiqarish va sotishga taqiqning yo'qligi, sifat ustidan davlat va ishlab chiqarish nazoratining yetarli emasligi, ishlab chiqaruvchilarda zamonaviy uskunalarning tanqisligi, mahsulotlar sotuvini nazorat qilish mexanizmlarining mavjud emasligi hamda aholining xabardorlik darajasi pastligi sabab bo'ldi.

Bunday vaziyat fuqarolar salomatligi uchun xavf tug'diradi, jumladan, qalqonsimon bez kasalliklari, bolalarning aqliy salohiyati pasayishi va mamlakatning inson kapitaliga salbiy ta'sir ko'rsatishiga olib keladi. Bu esa qonunchilikni takomillashtirish hamda yod tanqisligining oldini olish tizimini kuchaytirishni taqozo etdi. Amalga oshirilgan ishlar yakuniga ko'ra "Yod tanqisligi kasalliklarining oldini olish to'g'risida"gi amaldagi qonunga qo'shimchalar ishlab chiqilib, Mudofaa masalalari qo'mitasida, shuningdek, Oliy Majlis Senatining yalpi majlisida muhokama qilindi.

Jamoat salomatligi sohasidagi kommunikatsiyalar

- Odamlarning xulq-atvorini o'zgartirmay turib, profilaktikaga erishib bo'lmaydi. Agar odamlar xavf omillaridan bexabar bo'lsa, tibbiy tavsiyalarga ishonmasa va kundalik odatlarini o'zgartirmasa, hatto eng zamonaviy davlat dasturlari ham natija bermaydi. Shu bois jamoat salomatligi sohasida zamonaviy kommunikatsiyalarni rivojlantirish faoliyatimizning yo'nalishlaridan biriga aylandi.
- Biz axborot kampaniyalarining an'anaviy shaklidan voz kechib, ularni odamlar uchun tushunarli, hissiyotlarga boy va yaqin qilishga intildik. Buning uchun loyihalarni ishlab chiqishga kommunikatsiyalar bo'yicha mutaxassislar, kreativ soha vakillari, jamoat tashkilotlari, shifokorlar va jamoatchilik fikri yetakchilari jalb etildi.
- Bu boradagi ishlar doirasida bugun sanitariya va gigiyenaga bag'ishlangan yangi animatsion film taqdim etildi. Uni "Bek va Lola" multseriali mualliflari jamoasi yaratgan bo'lib, multfilm bolalarga gigiyena asoslarini oson va qiziqarli shaklda o'rganishga yordam beradi. "Toza qo'llar" milliy dasturi infratuzilmaga sarmoya kiritish, idoralararo hamkorlik, doimiy monitoring va bolalarda foydali odatlarni shakllantirish uyg'unligi orqali barqaror o'zgarishlarga erishilayotganini ko'rsatib bermoqda. <https://www.youtube.com/watch?v=g7Km27hLJ5E>
- Yo'nalishlardan biri sog'lom turmush tarzini ommalashtirish bo'ldi. Dastlab keksalar uchun taychi yo'riqchilarini tayyorlash treningi, keyinroq esa 10 mingga yaqin ishtirokchi – sport jamoalari vakillari, yoshlar, bolali oilalar va ko'ngillilarni birlashtirgan birinchi Sog'lom turmush tarzi festivali tashkil etildi. Festival jismoniy faollik, to'g'ri ovqatlanish va yuqumli bo'lmagan kasalliklarning oldini olishni targ'ib qilish uchun maydonga aylandi.
- Ona va bola salomatligini saqlashning eng samarali vositalaridan biri sifatida ko'krak suti bilan boqish masalalariga alohida e'tibor qaratildi. Hamkorlikdagi ishlar natijasida 2030-yilgacha ko'krak suti bilan oziqlantirishni qo'llabquvvatlash davlat dasturi qabul qilindi.

Bu tajriba kommunikatsiyalar davlat siyosatining yordamchi quroli emas, balki to'laqonli vositasi ekanini ko'rsatdi. Ular aholini xabardor qilibgina qolmay, uzoq istiqbolda odamlar salomatligiga tibbiy infratuzilmani rivojlantirishdan kam bo'lmagan darajada ta'sir ko'rsatuvchi yangi xulq-atvor modellarini shakllantirish imkonini ham beradi.

“ONASINI EMSIN” KAMPANIYASI

Kommunikatsiyalar sohasidagi tajriba: xarajatlar nol so'm bo'lgani holda 15 million kishilik qamrov. Shu yiliyoq kompaniya Toshkent reklama festivalida Gran-priga sazovor bo'ldi. *Muammoga jamoatchilik e'tiborini jalb qilishda ko'rsatgan beg'araz yordami uchun ijodkor Otabek Sharapov va uning 605Agency marketing agentligiga minnatdorlik bildiramiz.* Shu yiliyoq u Toshkent reklama festivalining Gran-prisini qo'lga kiritib, samarali ijtimoiy kommunikatsiya moliyalashtirish hajmiga emas, balki g'oyaning sifatiga hamda davlatning professional hamjamiyat bilan hamkorligiga bog'liqligini namoyon etdi.

Bioetika

Profilaktika – bu nafaqat ovqatlanish va oziq-ovqat mahsulotlari xavfsizligi, balki tibbiy texnologiyalarni xavfsiz joriy etish, bemorlar huquqlarini himoya qilish hamda tadqiqotlarning axloqiy me'yorlariga rioya etish demakdir. Davlat dasturlarini amalga oshirish chog'ida tibbiy asbob-uskunalar va texnologiyalardan tegishli nazoratsiz foydalanish, bemorlarning to'liq ongli rozilgisiz tekshiruv va sinovlar o'tkazish, shaxsiy tibbiy ma'lumotlarga himoya mexanizmlari aniq belgilanmagan holda kirish, shuningdek, ilmiy tadqiqotlar ustidan yetarli darajada nazorat o'rnatilmagani kabi holatlar qayd etildi. Normativ-huquqiy baza yetarli emasligi sababli, aksariyat tadqiqotlar va joriy etilayotgan tibbiy texnologiyalar axloqiy ekspertizadan chetda qolmoqda. Bemorlar huquqlarini himoya qilish, tibbiy tadqiqotlar xavfsizligini ta'minlash, manfaatlar to'qnashuvining oldini olish hamda milliy sog'liqni saqlash tizimini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish maqsadida tibbiyot amaliyoti, ilm-fan va ta'lim uchun yagona qoidalarini yaratadigan, jamiyatning sog'liqni saqlash tizimiga ishonchini mustahkamlaydigan va tibbiy yordam sifatini oshiradigan bioetika to'g'risidagi qonunni ishlab chiqish va qabul qilish taklif qilindi.

■ TIZIMLI O'ZGARISHLAR

- Eng asosiy samara profilaktikaga bo'lgan yondashuvning o'zgarishida ko'rindi. Davlat siyosati endi nafaqat kasalliklarni davolashga, balki shifoxonaga murojaat qilishdan ancha oldin inson salomatligini shakllantiruvchi omillarni – ovqatlanish, atrof-muhit, mahsulotlar xavfsizligi, aholi xabardorligi va tibbiy yordamning axloqiy me'yorlarini tushunishga ham tayanadigan bo'ldi.

04 - BOB

Ma'lumotlar odamlar hayotini yaxshilashga qanday yordam berdi

SUV, SANITARIYA VA GIGIYENA

MUAMMO: infratuzilma qadr-qimmat masalasiga aylanganda

Millionlab insonlar uchun toza suv, xavfsiz hojatxona va qo'l yuvish imkoniyati oddiy, kundalik holdek tuyuladi. Biroq O'zbekistonning ko'plab maktablari va aholi punktlari uchun bu uzoq vaqt davomida hal etilmay kelayotgan muammo edi.

Biz asosiy qiyinchilik faqat infratuzilma yetishmasligida emasligini tezda anglab yetdik. Shunchaki, davlat haqiqiy manzarani ko'rmayotgan edi. Suv ta'minoti va kanalizatsiya haqidagi ma'lumotlar tumanlar darajasida umumlashtirilgan holda yig'ilar va bu qaysi mahalla, maktab yoki aholi punkti sarmoyaga haqiqatan ham muhtojligini aniqlashga imkon bermas edi.

Ishonchli ma'lumotlarsiz aniq qarorlar qabul qilib bo'lmaydi. Shu sababli birinchi qadam sifatida butun mamlakat bo'ylab suv ta'minoti, sanitariya va maktab infratuzilmasi holatining raqamli manzarasini yaratish vazifasi qo'yildi.

Xavfsiz ichimlik suvi, hojatxonalar va qo'l yuvish sharoitlarining yo'qligi gepatit A va gelmintozlar kabi yuqumli kasalliklar tarqalishi xavfini yuzaga keltirardi. Bu nafaqat bolalar salomatligiga, balki ularning maktabga qatnashiga, diqqatini jamlash qobiliyatiga va ta'lim sifatiga ham o'z ta'sirini ko'rsatardi. Shu bois sanitariya infratuzilmasini yaxshilash nafaqat muhandislik vazifasi, balki mamlakatning inson kapitaliga kiritilgan sarmoya sifatida baholandi.

Tahlil natijalariga ko'ra, davlat mahalla darajasidagi suv ta'minoti bo'yicha ishonchli ma'lumotlarga ega bo'lmagan. Hisob-kitob tumanlar miqyosida umumlashtirilgan holda yuritilgani uchun ayrim aholi punktlarining haqiqiy ehtiyojlarini aniqlash imkonini bermagan.

11 mingta maktab inventarizatsiya qilinganda, **87 foizida** hojatxonalar tashqarida joylashgani va ularning aksariyati o'ra shaklida bo'lib, antisanitariya holatida ekani aniqlandi. Shu bilan birga, 88 ta maktabda kanalizatsiya tizimi umuman mavjud emas, markazlashgan tarmoqqa ulanish esa narxning yuqoriligi va infratuzilmadagi cheklovlar sababli imkonsizdir.

INVENTARIZATSIYA 11 000 ta maktabni inventarizatsiya qilish yakunlariga ko'ra sanitariya holati

QANDAY ISHLAR AMALGA OSHIRILDI

Ishlar bir vaqtning o'zida bir necha yo'nalishda olib borildi.

- **Birinchidan**, infratuzilmani hisobga olishning raqamli tizimi yaratildi. 11 mingta mahalladagi suv ta'minoti, kanalizatsiya va yo'l infratuzilmasi bo'yicha ma'lumotlar to'plandi. Bu jarayonda ilk bor GAT-xaritalash, mapatonlar va ma'lumotlar kraudsorsingidan foydalanildi.
- **Ikkinchidan**, mamlakatdagi barcha davlat maktablarining sanitariya holati bo'yicha birinchi raqamli inventarizatsiya o'tkazilib, u sanitariya infratuzilmasining holati haqida xolis tasavvur hosil qilish imkonini berdi.
- **Uchinchidan**, avtonom sanitariya bo'yicha xalqaro tajribalar o'rganildi hamda markazlashgan kanalizatsiya qurish imkonsiz yoki iqtisodiy jihatdan samarasiz bo'lgan maktablar uchun "Soakaway" va "Dry Pit" tizimlarini joriy etish bo'yicha tajriba loyihalari amalga oshirildi.
- **To'rtinchidan**, suv ta'minoti, maktab sanitariyasi, ichimlik suvi sifati va oqova suvlarni tozalash sohalarida davlat siyosatini takomillashtirish bo'yicha takliflar tayyorlandi.

NATIJALAR

Amalga oshirilgan ishlar suv ta'minoti va sanitariya infratuzilmasining mavjudligi bo'yicha raqamli ma'lumotlar bazasini ilk bor shakllantirish imkonini berdi.

Natijada:

- “Toza qo'llar” dasturi qabul qilindi (**VMning 2025-yil 6-maydagi 297-son qarori**) — barcha maktab, poliklinika va bolalar bog'chalarida sanitariya va gigiyena byudjet hisobidan ta'minlanadi;
- Iqtisodiyot va moliya vazirligi bilan hamkorlikda maktab hojatxonalarini rekonstruksiya qilish uchun har yili **100 mlrd so'm** miqdorida mablag' ajratilishi ta'minlandi;
- Butun mamlakat maktablari uchun gigiyena bo'yicha kreativ bannerlar va milliy materiallar ishlab chiqildi va chop etildi;
- “Kelajak maktablari” konsepsiyasiga asos solindi;
- 11 mingta mahalladagi 30 mingdan ortiq infratuzilma obyekti to'g'risida ma'lumotlar yig'ildi;
- barcha davlat maktablarining sanitariya holati bo'yicha raqamli baza yaratildi;
- uchta hududda “Soakaway” avtonom kanalizatsiya tizimining sinov loyihalari muvaffaqiyatli joriy etildi;
- qishloq joylardagi 2 mingga yaqin maktab o'quvchisi xavfsiz ichki hojatxonalar, toza ichimlik suvi va zamonaviy sanitariya sharoitlaridan foydalanish imkoniyatiga ega bo'ldi;

MAKTABLAR Infratuzilmani rivojlantirish dasturlari doirasidagi maktab tadbirlari

TIZIMLI O'ZGARISHLAR

- Eng muhim o'zgarish alohida infratuzilma obyektlari emas, balki davlatning sohani boshqarishga bo'lgan yondashuvining o'zgarishi bo'ldi.
- Ilk bor mahallalarning suv ta'minoti va kanalizatsiya xizmatlari bilan ta'minlanganligi bo'yicha raqamli ma'lumotlar bazasi yaratildi. Jamoatchilik monitoringi davlat amaliyotining bir qismiga aylandi. Avtonom kanalizatsiyani sinovdan o'tkazish natijalariga ko'ra, Soakaway tizimlarini loyihalash bo'yicha uslubiy tavsiyalar ishlab chiqildi, sanitariya qoidalari va me'yorlariga (SanQvaM)

hamda qurilish me'yorlari va qoidalariga (QMQ) o'zgartirishlar kiritildi, ushbu texnologiyaning o'zi esa davlat investitsiya dasturlariga kiritildi.

- Maktablardagi sanitariya va gigiyena masalalari ilk marta kafolatlangan byudjet moliyalashtiruviga ega bo'lgan davlat siyosatining mustaqil yo'nalishiga aylandi. Ichimlik suvi sifati, oqova suvlar va sanitariya infratuzilmasi masalalari strategik rejalashtirish hujjatlarida o'z aksini topdi.

BIR INSON QISMATI

Qishloq maktablaridan birining o'quvchilari uchun odatiy o'quv kuni doim bir xil boshlanar edi: hojatxonaga borish uchun yilning qaysi fasli bo'lishidan qat'i nazar, tashqariga chiqishga to'g'ri kelardi. Yomg'irdan so'ng maktab hovlisi loyga aylanar, qishda esa hojatxonadan foydalanish ayniqsa qiyin bo'lardi, ko'pincha qo'lni yuvishning ham imkoni bo'lmas edi.

Yechim izlash jarayonida biz Kanada, Avstraliya, Yangi Zelandiya va AQSH tajribasini o'rganib, Markaziy Osiyoda deyarli noma'lum bo'lgan avtonom kanalizatsiya texnologiyasini topdik. Bu texnologiya markazlashgan tarmoqqa ulanishni, nasoslar yoki doimiy elektr ta'minotini talab qilmaydi.

Tajriba loyihasi amalga oshirilgach, maktab zamonaviy ichki sanitariya tarmoqlari, xavfsiz ichimlik suvi va avtonom kanalizatsiya tizimiga ega bo'ldi. Bu bolalar uchun shunchaki yangi infratuzilma emas, balki undan ham muhimroq edi. Bu qulaylik, xavfsizlik va qadr-qimmat tuyg'usini anglatardi.

Ushbu loyihaning asosiy xulosasi oddiy bo'lib chiqdi: davlat infratuzilmaning haqiqiy holatini ko'rmas ekan, uni yaxshilashning iloji yo'q. Raqamli ma'lumotlar umumiy statistikadan manzilli yechimlarga o'tishga imkon berdi. Toza suv va sanitariya ta'minoti esa kommunal xizmat sifatida emas, balki salomatlik, ta'lim va munosib hayotning zarur sharti sifatida qarala boshladi.

AVVAL O'ralarga qurilgan ko'cha hojatxonalari

HOZIR Maktab ichidagi zamonaviy sanitariya tarmoqlari

AVVAL Ta'mirdan oldingi antisanitariya holati

HOZIR Inklyuzivlik standartlariga javob beradigan ichki hojatxonalar

Keys: Innovatsiya – Soakaway avtonom tizimi

Qishloq maktablarining asosiy muammolaridan biri markazlashgan kanalizatsiyaning yo'qligi edi. Ko'plab aholi punktlarida uni qurish katta sarmoya talab etar va texnik jihatdan imkonsiz edi. Shu bois biz oldimizga muhandislik tarmoqlari, barqaror elektr ta'minoti va yetarli suv zaxiralari bo'lmagan joylarda ham qo'llash mumkin bo'lgan yechim topish vazifasini qo'ydik.

Xalqaro tajribani o'rganish jarayonida turli avtonom kanalizatsiya tizimlari ko'rib chiqildi. Ularni tanlashda foydalanishning oddiyligi, ishonchliligi, nasoslar va murakkab uskunalarga ehtiyoj yo'qligi hamda O'zbekistonning qishloq maktablari sharoitida qo'llash imkoniyatining mavjudligi asosiy mezonlar bo'ldi. Ushbu maktab uchun septik tank va filtrlash maydoniga ega bo'lgan, elektr energiyasiz, nasoslarsiz va qimmatbaho texnik xizmat ko'rsatishni talab qilmaydigan, tabiiy ishlovchi Soakaway avtonom yechimi tanlandi.

Texnologiya samaradorligini baholash maqsadida u turli iqlim va geologik sharoitlarda joylashgan uchta maktabda sinab ko'rildi. Tajriba shuni ko'rsatdiki, ushbu tizimni qishloq joylarda muvaffaqiyatli qo'llash, markazlashtirilgan tarmoqlarni qurishga nisbatan ancha kam xarajat evaziga xavfsiz foydalanishni ta'minlash mumkin.

Olingan natijalar tajribadan tizimli o'zgarishlarga o'tish imkonini berdi. Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi bilan hamkorlikda Soakaway tizimlarini loyihalash va qurish bo'yicha uslubiy qo'llanma ishlab chiqildi, sanitariya qoidalari va me'yorlariga (SanQvaM) hamda qurilish me'yorlari va qoidalarga (QMQ) tegishli o'zgartirishlar kiritildi, shuningdek, texnologiyani qo'llash davlat investitsiya dasturlariga kiritildi.

Bu loyiha innovatsiyalar har doim ham murakkab texnologiyalar bilan bog'liq bo'lavermasligini ko'rsatdi. Ba'zan mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan, minglab bolalarning hayot sifatini sezilarli darajada yaxshilashga qodir bo'lgan oddiy, ishonchli va hamyonbop yechim eng samarali bo'lib chiqadi.

PILOT LOYIHA Avtonom kanalizatsiya o'rnatish bo'yicha dala ishlari

PILOT LOYIHA "Soakaway" infiltratsiya maydonini yotqizish

Keys: Suv ta'minoti yo'q maktablar uchun Dry Pit yechimi

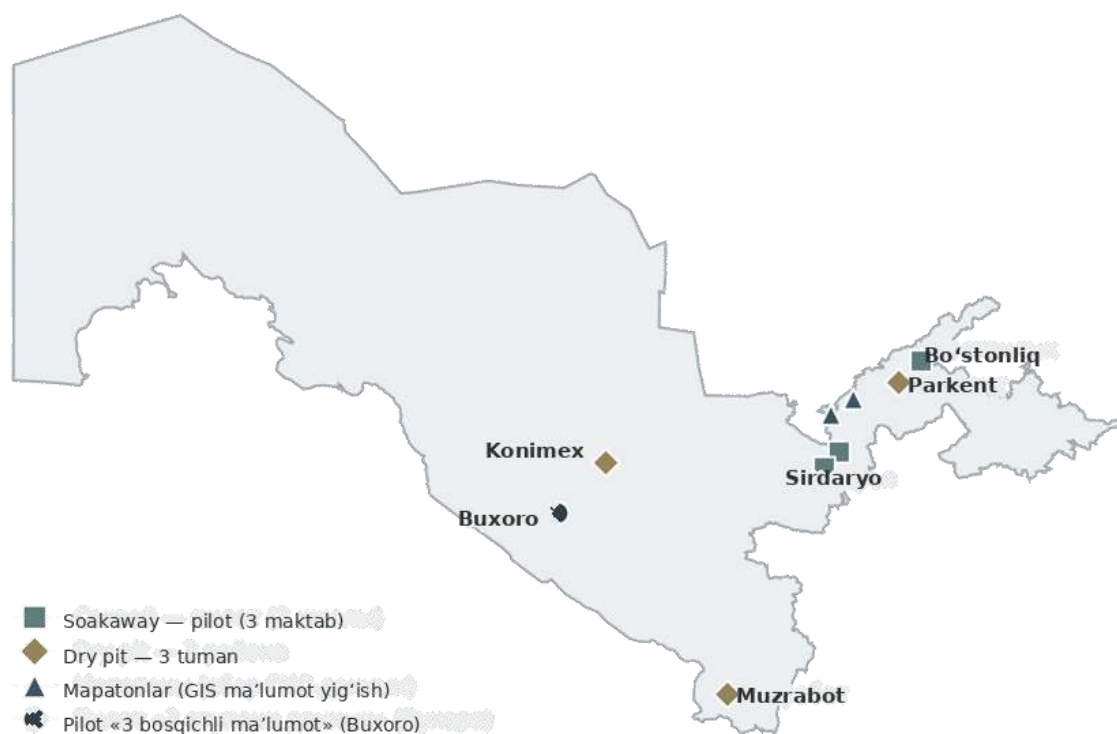
Hamma maktablarni ham markazlashgan suv ta'minoti va kanalizatsiya bilan ta'minlashning imkoni yo'q. O'zbekistonning ayrim hududlarida suv tashib keltiriladi, muhandislik tarmoqlarini qurish esa katta moliyaviy xarajatlarni talab qiladi yoki texnik jihatdan imkonsizdir. Bunday hududlar uchun an'anaviy yondashuvlar muammoni hal qilmaydi, shuning uchun xavfsizlik va munosib sanitariya sharoitlarini ta'minlaydigan muqobil yechim topish talab etilardi.

Xalqaro tajribani o'rganish davomida zamonaviy suvsiz sanitariya tizimlariga e'tibor qaratildi. Eng istiqbolli yechimlardan biri Dry Pit texnologiyasi bo'ldi – bu suv ta'minoti va kanalizatsiyaga ulanishni talab etmaydigan avtonom hojatxonaning takomillashtirilgan variantidir.

An'anaviy o'ra hojatxonalardan farqli o'laroq, Dry Pit tizimi chiqindilarni yig'ish uchun germetik idishga va samarali tabiiy shamollatishga ega bo'lgan alohida sanitariya kabinalarini nazarda tutadi. Konstruksiya doimiy havo oqimini ta'minlaydi, shu tufayli noxush hid bartaraf etiladi, xonalarning sanitariya holati yaxshilanadi va foydalanuvchilar uchun qulaylik sezilarli darajada oshadi. Shu bilan birga, tizim suv, elektr energiyasi va murakkab texnik xizmat ko'rsatishni talab etmaydi.

Texnologiya samaradorligini tekshirish maqsadida u suv ta'minotida eng ko'p qiyinchiliklarga duch kelayotgan Parkent, Konimex va Muzrabot tumanlaridagi maktablarda sinovdan o'tkazildi. Tajriba shuni ko'rsatdiki, ushbu yechim, ayniqsa, an'anaviy muhandislik tarmoqlarini qurish iqtisodiy jihatdan samarasiz bo'lgan qishloq va olis hududlar uchun juda dolzarbdir. Hisob-kitoblarga ko'ra, markazlashtirilgan suv ta'minoti mavjud bo'lmagan va tashib keltiriladigan suvdan foydalaniladigan davlat maktablarining taxminan 14 foizida shunday yondashuvni qo'llash mumkin.

Loyiha butun mamlakat uchun yagona universal yechim mavjud emasligini ko'rsatdi. Agar Soakaway tizimi tozalangan oqova suvlarni yerga singdirish orqali avtonom kanalizatsiya qurish mumkin bo'lgan maktablarga mos kelsa, Dry Pit tizimi suv deyarli yo'q joylarda xavfsiz muqobil yechimni taqdim etadi. Mahalliy sharoitdan kelib chiqib turli texnologiyalardan foydalanish maktab sanitariya infratuzilmasini rivojlantirishga nisbatan yanada moslashuvchan va iqtisodiy jihatdan samarali yondashuvni shakllantirishga imkon berdi.

SINOV LOYIHALARI VA MA'LUMOTLARI Mamlakat hududlari bo'yicha sinov tariqasidagi sanitariya yechimlari va GAT-ma'lumotlarini yig'ish

Keys. Ijtimoiy innovatsiyalar: kichik yechimlar kundalik hayotni o'zgartirganda

Infratuzilmani rivojlantirish — faqat yangi obyektlar qurish degani emas. Suvga tejamkorlik bilan munosabatda bo'lish madaniyatini, gigiyena qoidalariga amal qilish odatlarini shakllantirish va aholi salomatligi masalalarini muhokama qilishga jamiyatni jalb etish ham birdek muhimdir. Shu bois, Delivery Unit yirik infratuzilmaviy loyihalar bilan bir qatorda kichik, ammo sezilarli ijtimoiy innovatsiyalarga ham e'tibor qaratdi.

Toshkent shahridagi Markaziy bog'da, bolalar maydonchasi yonida birinchi jamoat ichimlik suvi favvorasini o'rnatish ana shunday loyihalardan biri bo'ldi. Bu, bir qarashda, kichik tashabbusdek tuyulsa-da, jamoat joylarida ham xavfsiz ichimlik suvi ta'minotini yo'lga qo'yish mumkinligini ko'rsatib berdi. Bir yozning o'zida favvoradan foydalanish natijasida 32 mingga yaqin plastik idish ishlatilishining oldi olindi, bu esa bir vaqtning o'zida ham ekologik, ham ijtimoiy samara berdi. Favvora bugungi kunda ham ishlab turibdi, ichimlik suvi xavfsizligini ta'minlash uchun uning filtrlari muntazam almashtirib borilmoqda.

ICHIMLIK SUVI FAVVORASI Toshkent shahri Markaziy bog'idagi birinchi ommaviy ichimlik suvi favvorasi (sobiq Telman nomidagi bog', bolalar maydonchasi yonida)

Geoportal ma'lumotlari asosida ishlab chiqilib, Vazirlar Mahkamasi qarori bilan tasdiqlangan “Toza qo'llar” davlat dasturi bu boradagi ishlarning amaliy davomi bo'ldi. Dastur ilk bor maktablar, bolalar bog'chalari va poliklinikalarda sanitariya, toza ichimlik suvi ta'minoti hamda gigiyena masalalarini kafolatlangan budget mablag'lari ajratilgan yagona chora-tadbirlar majmuasiga birlashtirdi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish bilan birga, bolalarda barqaror gigiyena ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan axborot materiallari, plakatlar va o'quv resurslari ishlab chiqildi.

Bu tashabbuslar tajribasi shuni ko'rsatdiki, faqat yangi obyektlar qurish bilangina aholi salomatligini mustahkamlab bo'lmaydi. Odamlarning kundalik turmush tarzini o'zgartirish, muammolarni ochiq muhokama qilish hamda davlat, ekspertlar hamjamiyati, ommaviy axborot vositalari va fuqarolarning hamjihatlikda ishlashi ham xuddi shunday muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan infratuzilmaviy yechimlar va ijtimoiy innovatsiyalar uyg'unligi aholi hayoti sifatining barqaror yaxshilanishiga erishish imkonini beradi.

TOZA QO'LLAR "Toza qo'llar" dasturi: maktablarda gigiyena va toza ichimlik suvi ta'minoti

Keys. "Kelajak maktablari": ularda ta'lim oladiganlar bilan birgalikda loyihalashtirish

Maktab infratuzilmasini raqamli inventarizatsiya qilish nafaqat mavjud muammolarni aniqlash, balki kelajak maktablari qanday bo'lishi kerakligi haqida o'ylash imkonini ham berdi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, modernizatsiya binolarni ta'mirlash yoki muhandislik tarmoqlarini almashtirish bilangina cheklanib qolmasligi kerak. Zamonaviy maktab xavfsiz, inklyuziv, qulay va bolalar ehtiyojlariga mos bo'lishi lozim.

Shu bois keyingi qadam dizayn-tafakkur tamoyillariga asoslangan "Kelajak maktabi" konsepsiyasini ishlab chiqish bo'ldi. Qarorlarni faqat me'morlar va muhandislar qabul qiladigan an'anaviy yondashuvdan farqli o'laroq, bu safar loyihalash markaziga foydalanuvchi — bola qo'yildi.

Seminar doirasida bo'lajak maktab maskanlarini muhokama qilish uchun bolalar, ota-onalar, o'qituvchilar, me'morlar, ta'lim mutaxassislari hamda davlat idoralari vakillari taklif etildi. Ishtirokchilar maktab infratuzilmasidan kundalik foydalanish tajribasini birgalikda tahlil qildilar, mavjud muammolarni muhokama etdilar va ta'lim muhitini yanada qulay va zamonaviy qiladigan yechimlarni taklif qildilar.

Bunday yondashuv maktab muhitining odatiy unsurlariga yangicha nazar tashlash imkonini berdi. Muhokamalarda nafaqat sinfxonalar, balki sanitariya xonalari, ichimlik suvi ta'minoti, maktab hovlilari, sport maydonchalari, bolalarning harakatlanish yo'nalishlari, nogironligi bo'lgan o'quvchilar uchun mavjud sharoitlar, shuningdek, muloqot, dam olish va darsdan tashqari mashg'ulotlar uchun joylar ham ko'rib chiqildi. Aslida, gap bolaning ta'lim olishi, salomatligi va farovonligini qo'llabquvvatlaydigan makon sifatida maktabni barpo etish haqida borayotgan edi.

Yangi standartlarni ishlab chiqish uchun Geoportal ma'lumotlari, raqamli inventarizatsiya natijalari hamda dizayn-sessiyalar davomida olingan takliflar asos bo'ldi. Tahlil va foydalanuvchilar

ishtirokining bunday uyg'unligi odatiy qurilish yechimlaridan voz kechib, muayyan jamoalarning haqiqiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda maktablarni loyihalashga o'tish imkonini berdi.

“Kelajak maktabi” konsepsiyasi shuni ko'rsatdiki, ta'lim sohasidagi zamonaviy davlat siyosati faqatgina yangi binolar qurishdan iborat emas. Bu – bolalar o'zlarini xavfsiz his qiladigan, to'laonli ta'lim oladigan, rivojlanadigan va o'zlari uchun mo'ljallangan makonni shakllantirishda ishtirok etadigan muhitni yaratishdir. Aynan shuning uchun bolalar, ota-onalar va o'qituvchilar islohotlarning obyekti emas, balki ularning hammualliflariga aylandi.

VORKSHOP “Kelajak maktabi”: dizayn-tafakkur sessiyasi

VORKSHOP “Kelajak maktabi”: bolalar, ota-onalar va o'qituvchilar hammuallif sifatida

VORKSHOP Ishtirokchilar: o'qituvchilar, maktab ma'muriyati, o'quvchilar, ota-onalar, ekspertlar, me'morlar, sotsiologlar va hokazolar.

OMMAVIY AXBOROT VOSITALARI BILAN YAQIN HAMKORLIK

Jamiyatning sanitariya masalalariga bo'lgan munosabatini o'zgartirish ham ishning muhim qismiga aylandi. Maktab sanitariyasi va jamoat salomatligi mavzusini ilgari surishda beminnat ko'maklashgan ommaviy axborot vositalari muhim o'rin tutdi. Maktablardagi sanitariya, suv ta'minoti va gigiyena haqidagi materiallar budget mablag'larini jalb qilmagan holda Kun.uz, Gazeta.uz, Anhor.uz, Daryo.uz kabi yetakchi milliy nashrlarda chop etildi. Ana shunday hamkorlikdagi sa'y-harakatlar tufayli sanitariya infratuzilmasi masalalari keng jamoatchilik muhokamasi predmetiga aylandi. Masalan, Delivery Unit'ning maktablardagi sanitariyagigiyena holati muammolari haqidagi materiallari Kun.uz ("O'zbekistondagi maktablarning 87 foizida kanalizatsiya yo'q — Delivery Unit") va Gazeta.uz ("Inson qadr-qimmati nimadan boshlanadi?", rukn) tomonidan e'lon qilindi. *Materiallarni chop etishda yaqindan hamkorlik qilgani va qo'llab-quvvatlagani uchun Kun.uz, Gazeta.uz, Anhor.uz, Daryo.uz, Kursiv.media va boshqa nashrlarga minnatdorchilik bildiramiz.*

Infratuzilmani boshqarishning raqamli tizimini qanday yaratdik

MUAMMO

Ko'pchilik davlat qarorlari raqamlar asosida qabul qilinadi. Biroq raqamlarning o'zi asosiy savolga – muammo aynan qayerdaligiga kamdan-kam javob bera oladi. Geoportal yaratilgunga qadar davlat minglab jadvallar va hisobotlarga ega bo'lsa-da, mamlakatning yagona fazoviy tasavvuriga ega emas edi. Aholi qayerda tezroq o'sayotganini, qaysi maktablarga eng ko'p yuklama tushayotganini, qayerda suv ta'minoti yo'qligini, shaharlar qanday o'zgarayotganini va qaysi hududlar davlat sarmoyalari uchun ustuvor bo'lishi kerakligini ko'rishning imkoni yo'q edi. Biz o'z oldimizga hududni ma'muriy birliklar majmuyi sifatida emas, balki demografiya, infratuzilma, iqlim va davlat xizmatlari sifati o'zaro bog'liq bo'lgan jonli tizim sifatida ko'ra olishni o'rganish vazifasini qo'ydik. Davlat boshqaruvi uchun birinchi milliy fazoviy tahlil tizimini yaratish ishlari shu tariqa boshlandi.

Raqamli platformani yaratish ishlari boshlangunga qadar davlatda ijtimoiy infratuzilma holati va mamlakatning hududiy rivojlanishi bo'yicha yaxlit va dolzarb tasavvur mavjud emas edi. Maktablar, bolalar bog'chalari, tibbiyot muassasalari, suv ta'minoti tizimlari va boshqa obyektlar haqidagi ma'lumotlar turli idoralarda tarqoq holda saqlanar, bu esa asosli investitsiyaviy qarorlar qabul qilishni ancha qiyinlashtirardi. Ayni paytda, samarali strategik rejalashtirish nafaqat obyektlarning joriy holatini hisobga olishni, balki uzoq muddatli tendensiyalarni — aholining demografik tarkibidagi o'zgarishlar, ichki va tashqi migratsiya, iqlim jarayonlari hamda urbanizatsiyani ham anglashni talab etadi. Platforma doirasida turli manbalardan, jumladan, sun'iy yo'ldosh tasvirlari va geofazoviy ma'lumotlardan olingan axborotlarni integratsiyalash va tahlil qilish tizimi yaratildi. Bu tizim shaharlarning kengayishi, imoratlar zichligining o'zgarishi, yashil hududlar holati, kichik daryolarning qurib qolish xavfi kabi hududlarning barqaror rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillarni real vaqt rejimida kuzatib borish imkonini beradi. Bunday yondashuv reaktiv boshqaruvdan ma'lumotlar va prognoz ssenariylariga asoslangan strategik rejalashtirishga o'tishni ta'minlaydi.

■ NIMALAR QILINDI?

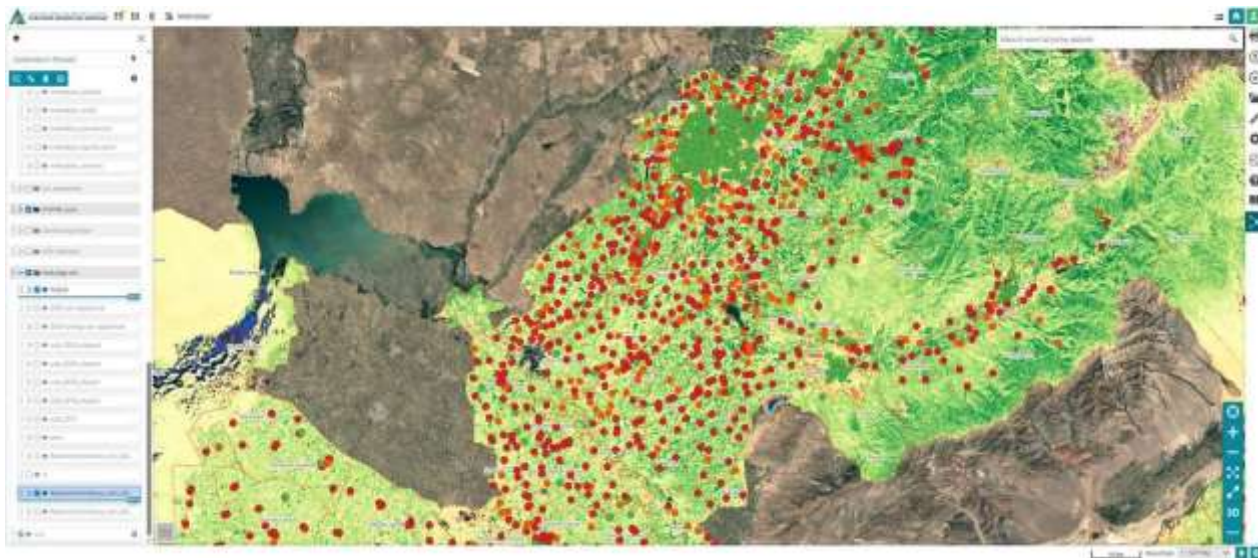
Mamlakat ijtimoiy infratuzilmasining yagona raqamli manzarasi yaratildi.

Birinchi qadam ijtimoiy infratuzilmani keng ko'lamli raqamli inventarizatsiyadan o'tkazish bo'ldi. Ilk bor maktablar, bolalar bog'chalari, tibbiyot muassasalari, sport inshootlari, madaniy meros obyektlari, suv ta'minoti, sanitariya, elektr ta'minoti va yo'l infratuzilmasi to'g'risidagi ma'lumotlar to'planib, tasdiqlandi.

Natijada mamlakatimizdagi 11 mingta mahallada joylashgan 30 mingdan ortiq obyekt haqidagi ma'lumotlarni o'zida jamlagan yagona fazoviy ma'lumotlar bazasi shakllantirildi. An'anaviy statistikadan farqli o'laroq, u nafaqat obyektlar sonini, balki ularning joylashuvi, texnik holati,

muhandislik infratuzilmasi bilan ta'minlanganligi va aholi uchun qulayligini ham tahlil qilish imkonini beradi.

Har bir obyekt bo'yicha quyidagilar aks ettirilgan: joylashuvi, quvvati, texnik holati, xizmat ko'rsatish hududi, aholini qamrab olish darajasi va rekonstruksiya bo'lgan ehtiyoj. Maktablar uchun qo'shimcha ravishda internet va kutubxonaning mavjudligi, kapital ta'mirga muhtojligi ham ko'rsatilgan.

GEOPORTAL Maktablar xaritasi va NDVI (o'simliklar qoplami indeksi) — aholi zich joylashgan hududlardagi infratuzilma zichligining aks etishi

Xaritada maktablarning holati ranglar bilan belgilangan: yashil — holati yaxshi, to'q qizil — rekonstruksiya talab etiladi. NDVI qatlami hududning ekologik holatini va yer qoplamining o'zgarish dinamikasini aks ettiradi.

Ma'lumotlar yig'ishga bo'lgan yondashuv o'zgartirildi

Zamonaviy davlat axborot tizimini sifatli birlamchi ma'lumotlarsiz yaratib bo'lmaydi. Shu bois an'anaviy idoraviy hisobotlar bilan bir qatorda, ularni olishning yangi mexanizmlaridan ham foydalanildi.

Ma'lumotlar uch bosqichli tekshiruvdan o'tkazildi. Dastlab, axborotning to'liqligi va mantiqiy izchilligi avtomatik tarzda tekshirildi. So'ngra ma'lumotlar tegishli vazirlik va idoralar tomonidan ko'rib chiqildi. Yakuniy bosqichda esa sun'iy yo'ldosh suratlari, geoma'lumotlar va mustaqil axborot manbalaridan foydalanib, fazoviy verifikatsiya amalga oshirildi.

Davlat isbot-dalillar bazasini shakllantirishga ilk bor fuqarolarning o'zlari jalb qilindi. "Real Holat" platformasi orqali 50 mingdan ortiq kishi ijtimoiy infratuzilma va kommunal xizmat obyektlarining haqiqiy holati haqida xabar berdi. Bu rasmiy statistikani amaldagi vaziyat bilan taqqoslash hamda ilgari e'tibordan chetda qolib ketgan muammolarni aniqlash imkonini berdi.

Mapatonlar yana bir yangi vositaga aylandi. Geoaxborot texnologiyalari yo'nalishida tahsil olayotgan talabalar mutaxassislar bilan birgalikda aholi punktlarida dala tadqiqotlarini o'tkazib, ijtimoiy

infratuzilma obyektlarining raqamli xaritalari va uch o'lchamli modellarini yaratdi. Shu tariqa universitetlar ilk marta ma'lumot yig'ish bo'yicha davlat loyihalarining to'laqonli ishtirokchisiga aylandi.

Geoportal yaratildi

Keyingi bosqich Strategik islohotlar agentligining Geoportali — fazoviy ma'lumotlarning yagona raqamli platformasini yaratishdan iborat bo'ldi.

Geoportal quyidagi ma'lumot turlarini o'zida birlashtirdi: ma'muriy statistika, demografik ko'rsatkichlar, Kadastr agentligining 6,5 million obyektga oid ma'lumotlari, Yerni masofadan zondlash ma'lumotlari va ijtimoiy infratuzilma obyektlarini raqamli inventarizatsiya qilish natijalari.

Geoportalga integratsiyalangan asosiy ma'lumotlar manbalari

- ✓ Kadastr agentligi — 6 500 000 dan ortiq ko'chmas mulk va yer uchastkalari
- ✓ Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi — barcha ta'lim muassasalari
- ✓ Sog'liqni saqlash vazirligi — tibbiyot muassasalari tarmog'i
- ✓ Sport vazirligi — sport obyektlari
- ✓ Davlat statistika qo'mitasi — demografik ma'lumotlar
- ✓ Suv ta'minoti tashkilotlari — suv va sanitariya infratuzilmasi tarmoqlari
- ✓ Sun'iy yo'ldosh kuzatuv ma'lumotlari — Sentinel, Landsat, yuqori aniqlikdagi tasvirlar
- ✓ “Real Xolat” platformasi — 50 000 dan ortiq fuqaro monitoringi ma'lumotlari

An'anaviy axborot tizimlaridan farqli o'laroq, platforma nafaqat ishlarning mavjud holatini ko'rsatish, balki hududlar rivojlanishining turli omillari o'rtasidagi o'zaro aloqalarni tahlil qilish imkonini ham beradi. Masalan, aholining ijtimoiy xizmatlar bilan ta'minlanganligini baholash, maktablar va tibbiyot muassasalariga kelajakda tushadigan yuklamani prognoz qilish, yangi obyektlarni joylashtirish uchun eng samarali joylarni aniqlash va rivojlanishning turli ssenariylarini modellashtirish mumkin. Tahlil qilishda sun'iy yo'ldosh tasvirlari, relyefning raqamli modellari, yerdan foydalanish, aholi migratsiyasi, qurilish zichligining o'zgarishi, yashil hududlarning holati va iqlim jarayonlari to'g'risidagi ma'lumotlardan foydalanila boshlandi.

Milliy ekspertizaga tayandik

Asosiy yechimlardan biri ochiq texnologiyalardan foydalanish bo'ldi.

Qimmatbaho yopiq dasturiy mahsulotlar o'rniga ochiq manbali arxitektura tanlandi. Geoportal tijorat litsenziyalarini sotib olish uchun qo'shimcha byudjet mablag'larini jalb qilmagan holda, milliy mutaxassislar kuchlari bilan yaratildi.

Shu bilan birga, yangi davlat kompetensiyasi shakllantirildi. “Delivery Unit” jamoasiga ilk bor ma'lumotlarni tahlil qilish va geoaxborot tizimlari bo'yicha mutaxassislar jalb etildi, universitetlar esa fazoviy tahlil loyihalarini amalga oshirishda doimiy hamkorlarga aylandi.

■ NATIJALAR

- 30 mingdan ortiq ijtimoiy infratuzilma obyekti bo'yicha yagona fazoviy ma'lumotlar bazasi shakllantirildi;
- maktablar, bolalar bog'chalari, tibbiyot muassasalari, suv ta'minoti, sanitariya, yo'l infratuzilmasi va boshqa obyektlar bo'yicha ma'lumotlar integratsiya qilindi;
- “Real Holat” platformasi orqali jamoatchilik monitoringida 50 mingdan ziyod fuqaro ishtirok etdi;
- talabalar ishtirokida mapatonlar o'tkazilib, ular sinov hududlarida fazoviy ma'lumotlarni to'plash va verifikatsiya qilish imkonini berdi;
- Geoportal sog'liqni saqlash, ta'lim, suv ta'minoti va ijtimoiy infratuzilma sohalaridagi davlat dasturlarini amalga oshirishda qaror qabul qilish vositasiga aylandi;
- fazoviy tahlildan ilk bor tibbiy uskunalarni joylashtirish, investitsiya dasturlarini shakllantirish va infratuzilma taqchilligini baholashda foydalanildi.

■ TIZIMLI O'ZGARISHLAR

- Loyihaning asosiy natijasi raqamli platformaning o'zi emas, balki davlatning qaror qabul qilishga yondashuvi o'zgargani bo'ldi.
- Davlat dasturlarini ishlab chiqish va davlat investitsiyalarini taqsimlashda ilk bor fazoviy ma'lumotlardan foydalanila boshlandi. Tarqoq idoraviy hisobotlar o'rniga hududlarni tahlil qilishning yagona tizimi yaratildi.
- Fazoviy ma'lumotlarni boshqarish sohasida yangi davlat kompetensiyasi shakllantirildi, geoaxborot tahlili esa davlat organlarining kundalik ish faoliyatining bir qismiga aylandi.
- Ma'lumotlarga asoslanib qaror qabul qilish madaniyatining shakllantirilishi ham muhim ahamiyat kasb etdi. Davlat nafaqat mavjud muammolarga chora ko'rish, balki yangi maktablar, tibbiyot muassasalari, suv ta'minoti obyektlari va boshqa ijtimoiy infratuzilmani qurish zarur bo'lgan hududlarni oldindan aniqlash orqali aholining kelajakdagi ehtiyojlarini bashorat qilish imkoniyatiga ega bo'ldi.

INSON QISSASI

Fazoviy tahlilning qimmatini u muayyan insonlar hayotiga ta'sir ko'rsatuvchi qarorlarni qabul qilishga yordam berganida yaqqol namoyon bo'ladi.

Yangi raqamli mammograflarni joylashtirish o'rinlarini belgilashda ma'muriy murojaatlar va subyektiv baholarga emas, balki Geoportal ma'lumotlariga tayanildi. Bunda ayollar aholisi soni, mavjud tibbiy infratuzilma, transport qatnovining qulayligi va diagnostika uskunalari bilan ta'minlanganlik darajasi haqidagi ma'lumotlar qiyoslandi.

Tahlil shuni ko'rsatdiki, mammografiya uskunalarining aksariyati bir viloyatda jamlangan, boshqa hududlarda esa diagnostika vositalari keskin tanqis bo'lgan. Fazoviy tahlil yordamida yangi uskunalar aynan eng zarur bo'lgan joylarga yo'naltirildi.

Bu minglab ayollar uchun o'z yashash joyiga yaqin yerda tibbiy ko'rikdan o'tish, tashxisni kutish vaqtini qisqartirish va kasallikni erta aniqlash imkoniyatini oshirish degani edi.

Loyihaning asosiy natijasi shunchaki raqamli platforma yaratish emas. Asosiy yutuq shundaki, davlat endi taxminlar yoki tarqoq hisobotlarga emas, balki odamlarning real hayoti haqidagi obyektiv ma'lumotlarga tayanib qaror qabul qilishni o'rgandi.

Ma'lumotlar — bu mavhum tushuncha emas. U xuddi bir xarita kabi: mana bu yerda bola munosib sharoitda o'qiyapti, bu yerda esa — hali yo'q. Demak, bor kuch va sa'y-harakatlarni aynan mana shu nuqtalarga qaratish kerak.

Keys: Rasmiy hisobotlar o'rniga real ma'lumotlar

Delivery Unit jamoasi duch kelgan dastlabki muammolardan biri suv ta'minoti va sanitariya infratuzilmasining holati to'g'risida ishonchli ma'lumotlar yo'qligi bo'ldi. Davlat statistikasi faqat tumanlar bo'yicha o'rtacha ko'rsatkichlarni aks ettirar, ammo aynan qaysi mahallalar, maktablar yoki aholi punktlarida suv va kanalizatsiya yetishmasligini aniqlash imkonini bermas edi.

An'anaviy yondashuv o'rniga zamonaviy raqamli vositalar va fuqarolar ishtirokini uyg'unlashtirishga qaror qilindi. Bu borada ilk marotaba axborot to'plashning geoaxborot tizimlari (GAT), kraudsorsing, jamoatchilik monitoringi va mapatonlar kabi bir nechta usulidan bir yo'la foydalanildi.

"Real Holat" platformasi bu jarayonda alohida o'rin tutdi: u orqali 50 mingdan ortiq fuqaro o'z aholi punktlaridagi suv ta'minotining haqqoniy ahvoli haqida ma'lumot berdi. Ushbu ma'lumotlar rasmiy statistikaning amaldagi vaziyat bilan qiyoslash hamda birinchi navbatda e'tibor qaratish lozim bo'lgan hududlarni aniqlash imkonini berdi.

Mapatonlar yana bir innovatsion vosita bo'ldi. Yangiyo'l tumanida amalga oshirilgan ilk tajriba loyihasida geoaxborot texnologiyalari bo'yicha tahsil olayotgan 150 nafar talaba mutaxassislar bilan birgalikda 64 ta mahallada dala tadqiqotlarini olib bordi va 500 dan ortiq ko'chani piyoda kezib chiqdi. To'plangan fazoviy ma'lumotlar Geoportal uchun asos bo'lib xizmat qildi va tuman infratuzilmasining birinchi batafsil raqamli tavsifiga aylandi.

Bu tajriba shuni ko'rsatdiki, sifatli davlat ma'lumotlarini nafaqat davlat idoralari, balki universitetlar, kasbiy hamjamiyat va fuqarolarning o'zlari ham yaratishi mumkin ekan. Ular davlat qarorlarini qabul qilish uchun dalillarga asoslangan bazani shakllantirish jarayonining to'laqonli ishtirokchisiga aylana oladi.

Buning natijasida davlat ilk bor infratuzilmani rivojlantirishni o'rtacha hisobotlarga emas, balki har bir mahalla, maktab va aholi punkti to'g'risidagi haqqoniy ma'lumotlarga tayanib rejalashtirish imkoniyatiga ega bo'ldi. Aynan shu yondashuv suv ta'minoti, sanitariya va maktab infratuzilmasi sohalaridagi keyingi islohotlarga asos bo'ldi.

Keys. Open Source va geoaxborot texnologiyalarini demokratlashtirish

Geoportalni yaratishdagi asosiy qarorlardan biri qimmat litsenziyalik geoaxborot platformalaridan voz kechib, ochiq kodli texnologiyalar (Open Source) foydasiga tanlov qilish bo'ldi. An'anaga ko'ra, geoaxborot texnologiyalari tor doiradagi mutaxassislarning ish quroli bo'lib qolmoqda. Ularni joriy etish ko'pincha litsenziyalar uchun katta xarajatlar, ayrim dasturiy ta'minot yetkazib beruvchilarga qaramlik va tizimni mustaqil ravishda yanada rivojlantirish uchun cheklangan imkoniyatlar bilan kechadi.

Biz ongli ravishda boshqa yo'lni tanladik. Geoportal fazoviy ma'lumotlarni qayta ishlashning zamonaviy xalqaro standartlari asosida milliy mutaxassislar jamoasi tomonidan ochiq texnologiyalar bazasida ishlab chiqildi. Bunday yondashuv qimmat litsenziyalik yechimlardan voz kechishga, platforma rivojlanishining moslashuvchanligini ta'minlashga va uni tijoriy ta'minotchilarga bog'liq bo'lmagan holda davlat boshqaruvi vazifalariga moslashtirishga imkon berdi.

Biroq asosiy natija yangi axborot tizimini yaratish emas, balki inson kapitalini rivojlantirish bo'ldi. "Delivery Unit" tarkibida ilk bor katta hajmli ma'lumotlarni tahlil qilish va fazoviy modellash bo'yicha salohiyat shakllantirildi. Bu ishga yosh mutaxassislar, universitet bitiruvchilari hamda GIS, Yerni masofadan zondlash va ma'lumotlar tahlili sohasidagi ekspertlar jalb etildi.

Universitetlar bilan hamkorlik qilish ushbu modelning muhim qismiga aylandi. Talabalar mapatonlarda, dala tadqiqotlarida va fazoviy ma'lumotlarni yaratishda ishtirok etib, davlat ahamiyatidagi real masalalarni yechish bo'yicha amaliy tajriba orttirdilar. Shu tariqa, geoaxborot texnologiyalari nafaqat davlat organlarining quroli bo'lib qolmay, balki davlat, ilmiy doiralar va yosh mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlik maydoniga aylandi.

Ochiq texnologiyalardan foydalanish ham fazoviy ma'lumotlar foydalanuvchilari doirasini sezilarli darajada kengaytirish imkonini berdi. Geoaxborot tahlili nafaqat soha mutaxassislari, balki tarmoq vazirliklari xodimlari, tahlilchilar, loyiha ofislari va tadqiqotchilar uchun ham ochiq bo'ldi. Xaritalar vizualizatsiya vositasidan davlat qarorlarini qabul qilishning to'laqonli mexanizmiga aylandi.

Keys. Xaritalardan davlat investitsiyalariga

Geoportalni yaratishdan maqsad davlat qarorlarini qabul qilish uchun shunchaki bir vosita yaratish emas, balki bu jarayonni takomillashtirish edi. Fazoviy tahlil resurslarni idoraviy arizalar va o'rtacha statistik ma'lumotlarga asoslanib taqsimlashdan voz kechib, aholining real ehtiyojlaridan kelib chiqqan holda rejalashtirishga o'tish imkonini berdi.

Bunga dastlabki misollardan biri sifatida raqamli mammograflarni joylashtirishni keltirish mumkin. Tibbiyot muassasalarini tanlashda maqsadli yosh guruhlaridagi ayollar soni, transport qulayligi, mavjud tibbiy infratuzilma va diagnostika uskunalari bilan ta'minlanganlik darajasi tahlil qilindi. Bu esa yangi uskunalarini aynan ehtiyoj eng yuqori bo'lgan hududlarga yo'naltirishga imkon berdi.

Maktablar, suv ta'minoti obyektlari va yo'l infratuzilmasini qurish hamda modernizatsiya qilishni rejalashtirishda ham xuddi shunday yondashuv qo'llanildi. Fazoviy ma'lumotlar demografik o'zgarishlar, xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari va hududlarning rivojlanish istiqbollari hisobga olgan holda davlat investitsiyalarining ustuvor yo'nalishlarini belgilashga yordam berdi.

5.1. Kadastr ma'lumotlari asosida yer va mulk tahlili

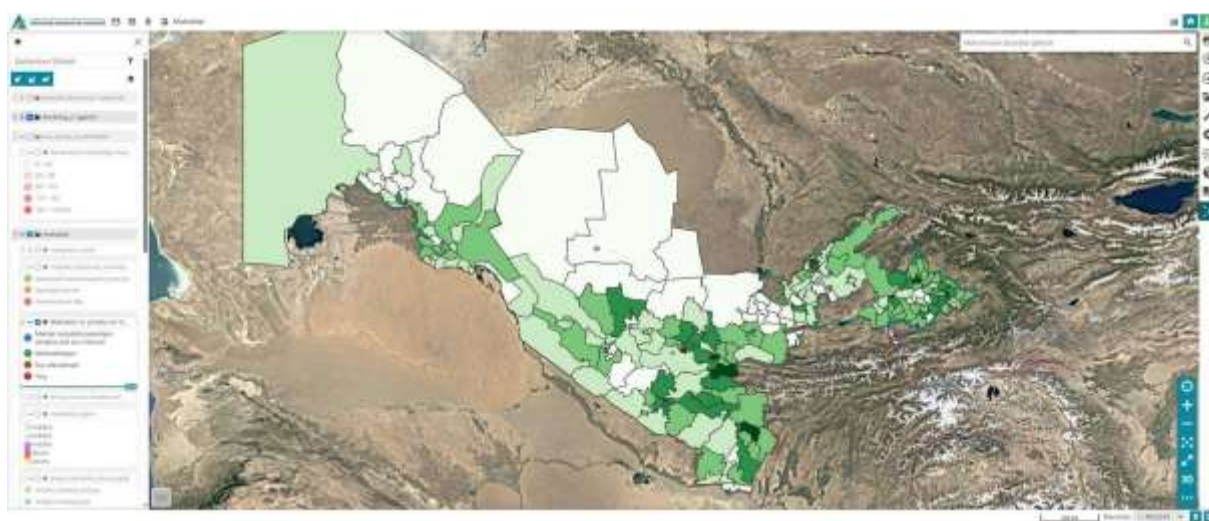
Kadastr agentligining 6,5 millionta obyekti Geoportalga integratsiya qilingan bo'lib, ijtimoiy infratuzilma ma'lumotlari bilan birgalikda tahlil qilinmoqda. Bu yondashuv yer resurslari va ijtimoiy ehtiyojlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni aniqlash imkonini beradi.

Kadastr tahlilining yo'nalishlari	Amaliy natijalar
Ko'chmas mulk obyektlarining joylashuvi	Yangi obyekt uchun optimal joy tanlash
Yer uchastkalarining chegaralari	Obyektlar atrofidagi infratuzilmani baholash

Yerlarning maqsadi	Investitsiya salohiyatini aniqlash
Qurilish zichligi monitoringi	Yer resurslaridan foydalanishni prognozlash
Shaharlarning kengayishini tahlil qilish	Hududiy rivojlanish reytingi

5.2. Demografik tahlil va aholi dinamikasi

Platforma tuman va mahalla darajasida aholi migratsiyasi, zichligi va yosh tarkibini kuzatish imkonini beradi. Bu ma'lumotlar yangi maktablar, bolalar bog'chalari va shifoxonalar qurish ehtiyojini prognozlash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

GEOPORTAL. Aholi soni dinamikasi — butun O'zbekiston bo'ylab geo-fazoviy tahlil

Xaritadagi yashil rangning to'qligi aholi sonining o'zgarishini aks ettiradi: to'q yashil — tez o'sayotgan hududlar, och yashil — sekin o'sish. Maktablarning joylashuvini demografik holat bilan taqqoslash infratuzilma tanqisligi aynan qayerda yuzaga kelishini bashorat qilish imkonini beradi.

5.3. Yer qoplamining tahlili

Platforma mahalla darajasida ichimlik suvi bilan ta'minlanganlikni aks ettiradi: markaziy kanalizatsiyaga ulanganlik, hovlida septik mavjudligi, kanalizatsiya yo'qligi. Bu ma'lumotlar suv ta'minoti infratuzilmasini rejalashtirishning asosiy vositasiga aylandi.

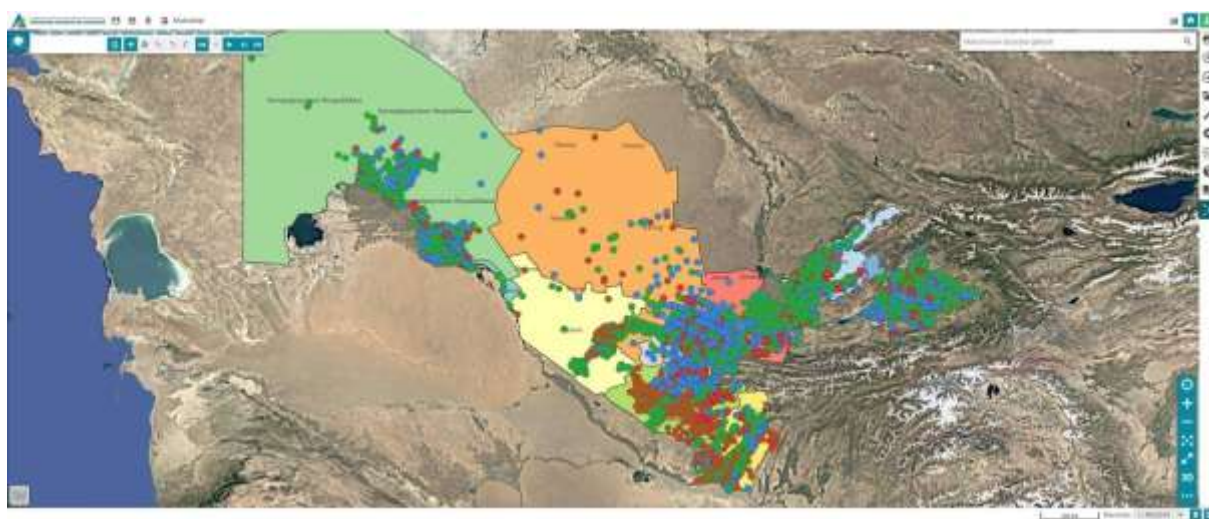

GEOPORTAL. Suv ta'minoti va yer qoplami (Land Use/Land Cover) xaritasi — Samarqand viloyati misolida

Yashil hududlar — o'rmonlar va o'simliklar, havorang hududlar — suv havzalari, qizil nuqtalar — aholi punktlarining joylashuvi. Suv ta'minoti va maktablarning joylashuvini birgalikda tahlil qilish eng zaif hududlarni aniqlash imkonini beradi.

5.4. Butun O'zbekiston miqyosida infratuzilma monitoringi

Davlat miqyosidagi tahlil har bir viloyat uchun infratuzilma indeksini, xizmatlarning mavjudlik darajasini va investitsiyaviy jozibadorlikni hisoblash imkonini beradi.

GEOPORTAL. Obyektlarning butun O'zbekiston bo'lab taqsimlanishi — hududlar kesimida qiyosiy tahlil

Har bir hudud uchun obyektlarning joylashuvi va soni tumanlar kesimida vizual tarzda aks ettirilgan. Moviy, yashil, qizil va jigarrang nuqtalar turli toifadagi obyektlarga (ichimlik suvi bilan ta'minlanganlik darajasi) mos keladi. Bunday ko'rinish investitsiyaviy bo'shliqlarni yaqqol ko'rsatib beradi.

5.5. Mahalla darajasida batafsil tahlil

Geoportal xaritani mahalla darajasigacha yaqinlashtirish imkonini beradi. Har bir ko'cha, bino va obyektga oid ma'lumotlar NDVI hamda boshqa qatlamlar bilan birgalikda aks ettiriladi.

GEOPORTAL. Mahalla darajasidagi batafsil xarita — “Navro‘z” va “Farovon” MFYlari misolida, masshtab 1:10 000

Bu masshtabda har bir bino, uy-joy va ko‘cha ko‘rinib turadi. NDVI qatlami ko‘kalamzorlashtirilgan hududlarni (to‘q yashil) va qurg‘oqchil yoki asfaltlangan maydonlarni (qizg‘ish-sariq) ajratib ko‘rsatadi. Kadastr ma‘lumotlari har bir yer uchastkasining maqsadi va holatini aks ettiradi.

5.6. Ekologik va iqlim monitoringi (2017–2025)

Geoportal 2017-yildan boshlab Yerni masofadan zondlash ma‘lumotlari asosida uzluksiz monitoring olib boradi.

2017–2025-yillarda kuzatib boriladigan parametrlar

- ▶ NDVI (o‘simlik qoplami indeksi) — yillik dinamika
- ▶ Yer qoplami (Land Cover) — yillar bo‘yicha o‘zgarishlar
- ▶ Yerdan foydalanish (Land Use) — qishloq xo‘jaligi, shahar qurilishi, o‘rmonlar, yaylovlar
- ▶ Qurilishning kengayishi va shaharlarning o‘sishi
- ▶ Havo harorati va yog‘ingarchilik dinamikasi
- ▶ Qurg‘oqchilik hududlari va kichik daryolarning qurib qolishi
- ▶ Iqlim o‘zgarishi indikatorlari

Loyihada Sentinel va Landsat sun‘iy yo‘ldoshlari ma‘lumotlari, yuqori aniqlikdagi suratlar, ortofotosuratlar, raqamli relyef modellari (RRM/DEM) va 3D-modellardan foydalaniladi. Kadastr ma‘lumotlari bilan birgalikda bu qurilish, yerdan foydalanish va tabiiy muhitdagi o‘zgarishlarni avtomatik ravishda aniqlash imkonini beradi.

5.7. Yo‘l-transport infratuzilmasi

Xaritada respublika va mahalliy ahamiyatdagi yo‘llar, ichki ko‘chalar, jamoat transporti yo‘nalishlari va transport qamrovi hududlari (Service Area) ko‘rsatiladi.

— Respublika va mahalliy ahamiyatdagi yo‘llarning holati

- Transport tarmog'i va ko'priklar
- Xizmat ko'rsatish hududlari tahlili — obyektgacha yetib borish vaqti
- Jamoat transporti yo'nalishlari va bekatlari

GEOPORTAL Ichki yo'llarning holati: ma'lumotlarning geoportalda aks ettiriliши

5.8. Hududlarni kompleks baholash

Kadastr, infratuzilma va demografik ma'lumotlar majmui asosida har bir mahalla, tuman va viloyat uchun quyidagi indekslar hisoblab chiqiladi:

Baholash ko'rsatkichlari	Baholash ko'rsatkichlari
Infratuzilma indeksi	Investitsiyaviy jozibadorlik
Xizmatlardan foydalanish imkoniyati darajasi	Rivojlanish reytingi
Ijtimoiy ta'minot darajasi	Aholi zichligi va prognozi
Transport qulayligi	Yer resurslari salohiyati

5.9. Fuqarolar ishtiroki va idoralararo integratsiya

Fuqarolar ishtiroki mexanizmlari	Idoralararo ma'lumotlar manbalari
"Real Holat" platformasi (mapaton)	Kadastr agentligi — 6 500 000+ obyekt
Onlayn murojaatlar (Telegram-bot)	Davlat statistika qo'mitasi
Fotofiksatsiya	Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

Muammolarni geomarkirovka qilish	Sog'liqni saqlash vazirligi
Jamoatchilik monitoringi	Suv ta'minoti tashkilotlari
	Sun'iy yo'ldosh kuzatuvi ma'lumotlari

Keys. Xakatonlar va mapatonlar davlat boshqaruvi vositasi sifatida

Delivery Unit zimmasidagi vazifalardan biri nafaqat yangi raqamli yechimlarni yaratish, balki davlat, universitetlar va fuqarolik jamiyati o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning zamonaviy shakllarini izlashdan ham iborat edi. IT sohasida an'anaviy tarzda qo'llanilsa-da, davlat boshqaruvi vazifalarini hal etishda deyarli tatbiq etilmagan xakaton va mapatonlar ana shunday vositalardan biriga aylandi.

Loyihalarni "kabinetlarda" ishlab chiqish o'rniga, bu ishga talabalar, yosh mutaxassislar, geoaxborot tizimlari bo'yicha ekspertlar va ko'ngillilar jalb etildi. Ular dala tadqiqotlarida, fazoviy ma'lumotlarni to'plashda, raqamli xaritalashda hamda davlat vazifalari uchun yechimlar izlashda qatnashdi.

Yangiyo'l tumanida o'tkazilgan pilot mapaton (fazoviy ma'lumotlarni jamoaviy yig'ish va tekshirish formati bo'lib, uning davomida ko'ngillilar, talabalar va mutaxassislar birgalikda infratuzilma obyektlarini raqamli xaritaga tushiradi, ularning tavsiflarini tekshiradi hamda yetishmayotgan axborotni to'playdi) **150 nafar talabani** birlashtirdi. Ular **64 ta mahallani** va **500** dan ortiq **ko'chani** o'rganib, ijtimoiy va muhandislik infratuzilmasi haqida ma'lumotlar to'pladi. Olingan ma'lumotlar Geoportalga integratsiya qilindi va davlat fazoviy ma'lumotlar tizimining bir qismiga aylandi.

Xakatonlar nafaqat raqamli yechimlarni ishlab chiqish uchun, balki yangi kasbiy muhitni shakllantirish mexanizmi sifatida ham qo'llanildi. Yosh mutaxassislar real davlat ma'lumotlari bilan ishlash, davlat organlari esa qo'shimcha ma'muriy tuzilmalar yaratmasdan yangi g'oyalar, zamonaviy texnologiyalar va yangi kompetensiyalarni jalb etish imkoniyatiga ega bo'ldi.

Bu tajriba davlat boshqaruvi nafaqat davlat organlarining resurslariga tayanib qurilishi mumkin emasligini ko'rsatdi. Universitetlar, ekspertlar hamjamiyati va fuqarolar qarorlar ishlab chiqishning to'laqonli ishtirokchisiga aylanishi mumkin, hamkorlikning ochiq formatlari esa sifatli ma'lumotlarni tezroq olish hamda murakkab ijtimoiy vazifalarga amaliy yechimlar topish imkonini beradi.

Asosiy natija: xakatonlar va mapatonlar bir martalik tadbirlar bo'lib qolmasdan, ma'lumotlarga asoslangan loyihalarni amalga oshirishda davlat, universitetlar va jamiyat o'rtasidagi o'zaro hamkorlikning yangi mexanizmiga aylandi.

**8 yillik yer
monitoringi**

(2017–2025)

30 000+

bazadagi infratuzilma obyektlari

4 000

tibbiyot muassasasi

50 000+

ishtirokchi fuqarolar

10 000

mahalla

9 000

madaniy meros obyekti

XAKATON *Ijtimoiy infratuzilmaning fuqarolik monitoringi*

XAKATON *“Real Holat” xakatori ishtirokchilari*

MAPATON Chinoz tumanidagi ijtimoiy infratuzilma obyektlarining 3D modellarini yaratish bo'yicha mapaton

MAPATON GAT talabalari dala ma'lumotlarini yig'ish jarayonida

06 - BOB

Normativ-huquqiy va institutsional islohotlar

Delivery Unit uch yil davomida nafaqat alohida loyihalarni kuzatib bordi, balki davlat boshqaruvining yangi modelini ham sinovdan o'tkazdi.

Tajriba tariqasida boshlangan ko'plab yechimlar davlat dasturlari, me'yoriy hujjatlar va davlatning doimiy funksiyalarining bir qismiga aylandi. Bu ishlarning asosiy natijasi hisobotlar va ko'rsatkichlar emas, balki odamlar hayotidagi haqiqiy o'zgarishlar bo'ldi.

Ishlab chiqilgan tashabbuslar

- Geoportalni joriy etish jarayonida davlat organlari o'rtasida ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, qayta ishlash jarayonini muvofiqlashtirish va tartibga solish bo'yicha muammolar yuzaga keldi. Natijada "Ma'lumotlarni boshqarishning milliy tizimi to'g'risida"gi qonun loyihasi ishlab chiqildi.

MA'LUMOTLARNI BOSHQARISHNING MILLIY TIZIMI

Ma'lumotlarni boshqarishning milliy tizimi to'g'risidagi qonun loyihasini ishlab chiqish g'oyasi 2024-yil yozida ma'muriy ma'lumotlar sifati masalalari ustida ishlash jarayonida shakllandi.

Bunda Qozog'istonning ushbu sohadagi tajribasini o'rganish muhim o'rin tutdi. *Qozog'iston Respublikasi Strategik rejalashtirish va islohotlar agentligi rahbari Jandos Shaymardanovga professional fikr almashgani uchun minnatdorlik bildiramiz.* Qozog'istonlik hamkasblarimiz tomonidan ishlab chiqilgan konsepsiya ma'lumotlarni boshqarishning milliy tizimini barpo etishga doir yondashuvlarni yaxshiroq anglash imkonini berdi va O'zbekistondagi islohotlarga nisbatan o'z qarashlarimizni shakllantirishda yo'naltiruvchi omillardan biriga aylandi.

- davlat dasturlari monitoringi va baholash metodologiyasi;
- «Yod tanqisligi kasalliklarining profilaktikasi to'g'risida»gi Qonunga bolalar va homilador ayollarni muntazam ravishda epidemiologik tekshirishni, shuningdek, tuzning yodlanishini butun zanjir bo'ylab — karyerdan dasturxongacha — nazorat qilishni joriy etish hamda aholini tuzni to'g'ri iste'mol qilish haqida xabardor qilishni nazarda tutuvchi o'zgartirishlar kiritish bo'yicha takliflar;
- suv qonunchiligini takomillashtirish bo'yicha takliflar;
- ESG va oziq-ovqat xavfsizligi masalalari bo'yicha takliflar;
- pestitsidlardan tartibsiz foydalanishning aholi o'rtasida onkologik kasalliklar ko'payishi bilan o'zaro bog'liqligini aniqlash bo'yicha tadqiqotlar o'tkazish.

Davlat dasturlari ijrosini monitoring qilishga yangicha yondashuv

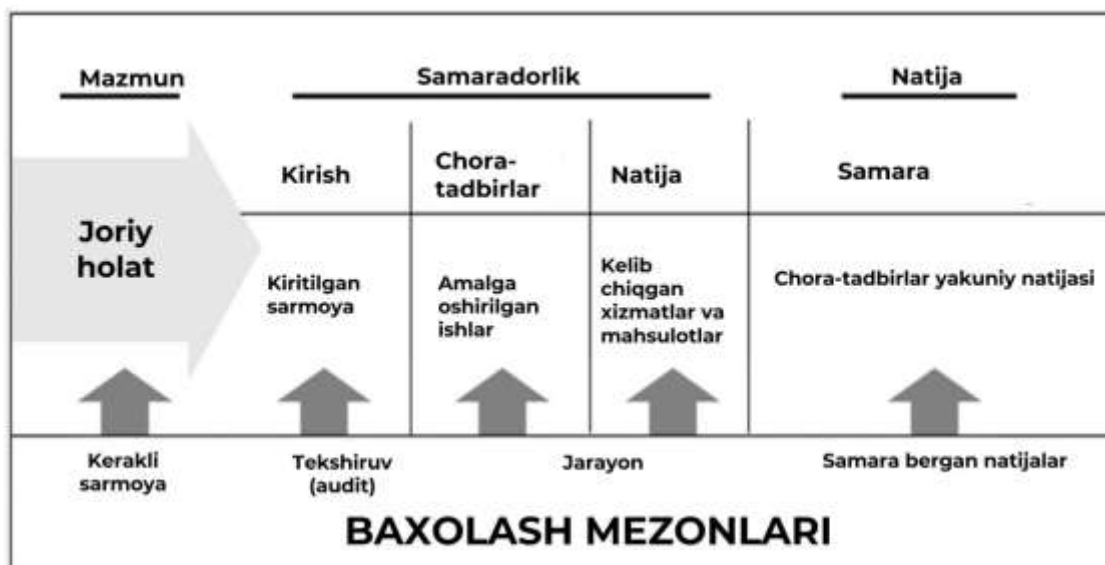
Delivery Unit quyidagilarni ko'rsatib berdi: davlat qarorlari ma'lumotlarga asoslangan holda qabul qilinishi mumkin; KPilar o'lchanadigan bo'lishi mumkin; ijtimoiy infratuzilmani GAT orqali boshqarish mumkin; fuqarolar monitoringda ishtirok eta oladi; raqamlashtirish korrupsiya xatarlarini kamaytirishi mumkin.

Loyihalar kelib-ketadi. Ammo qonunlar va metodologiyalar qoladi.

Delivery Unit nafaqat aniq natijalarga erishish, balki 2026-yildan keyin ham ishlaydigan tizimni yaratish ustida ishladi. Xususan:

- «Ma'lumotlarni boshqarish milliy tizimi to'g'risida»gi Qonun loyihasi va uning batafsil konsepsiyasi ishlab chiqildi — idoralararo muhokamalar hamda Adliya vazirligi ekspertizasidan o'tdi;

- ijtimoiy sohadagi davlat dasturlari monitoringi va baholash bo'yicha uslubiy qo'llanma ishlab chiqildi.

MAQSADLARGA ERISHISH MEKANIZMI Hozirgi holatdan — resurslar, tadbirlar va natijalar orqali — yakuniy ta'sir sari

07 - BOB

Xalqaro hamkorlik

Delivery Unit jamoasi uch yillik faoliyati davomida o'z ishini ta'minlash uchun donorlik mablag'larini jalb qilmagan. Xalqaro hamkorlar Loyiha ofisi faoliyatini moliyalashtirmagan, uni saqlab turish uchun grantlar ajratmagan va jamoaning ishlashi bilan bog'liq xarajatlarni qoplamagan.

Delivery Unit faoliyatining xarajatlari faqatgina xodimlarning ish haqi fondi, zarur kompyuter texnikasini xarid qilish va O'zbekiston Respublikasi hududlariga xizmat safarlari bilan bog'liq bo'lgan. Bunda jamoa a'zolarining soni butun faoliyat davri mobaynida yetti nafardan oshmagan.

Shu bilan birga, Delivery Unit tadbirlar, seminarlar, forumlar, xalqaro anjumanlar, o'quv dasturlari, xorijiy ekspertlar tashriflari yoki o'quv safarlarini tashkil etish uchun byudjetdan bir so'm ham sarflamadi. Davlat organlari va mutaxassislari uchun o'tkazilgan barcha shunday tadbirlar bevosita xalqaro tashkilotlar hamda rivojlanish bo'yicha hamkorlar tomonidan o'zlarining texnik ko'mak dasturlari doirasida tashkil etildi va moliyalashtirildi. Bunda moliyaviy mablag'lar na Strategik rivojlanish va islohotlar agentligiga, na Delivery Unitga o'tkazilmagan, xarajatlar esa hamkorlar tomonidan ularning ichki tartib-qoidalariga muvofiq to'g'ridan-to'g'ri amalga oshirilgan. Bunday yondashuv davlat byudjetiga qo'shimcha yuklama yaratmay hamda Loyiha ofisining o'zini ta'minlash uchun tashqi moliyalashtirishni jalb qilmay turib, amalga oshirilgan tashabbuslar ko'lamini sezilarli darajada kengaytirish imkonini berdi.

Hisobot davrida xalqaro hamkorlar ko'magida davlat boshqaruviga innovatsion yondashuvlarni joriy etish, ma'lumotlarni boshqarish tizimini rivojlantirish, kadrlar salohiyatini mustahkamlash hamda ijtimoiy sohadagi islohotlarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan bir qator tashabbuslar amalga oshirildi.

Delivery Unit'ning xalqaro hamkorlar bilan birgalikda tashkil etgan **Mapathon** va **Xakathon** tadbirlari eng yiriklaridan bo'ldi. **2025-yilning 13–14-noyabr kunlari** Toshkent viloyati Chinoz tumanida bo'lib o'tgan Mapathon **350 nafar talabani** jamlab, ular ikki kun davomida geo-ma'lumotlarni to'plash va tasdiqlash bilan shug'ullandilar. Xakathon esa yoshlar, IT hamjamiyati hamda ekspertlar ishtirokida davlat boshqaruvi sohasida innovatsion raqamli yechimlarni ishlab chiqish uchun platforma bo'lib xizmat qildi. Ikkala tadbir ham **Germaniya xalqaro hamkorlik jamiyati (GIZ)** ko'magida tashkil etildi.

Maktab sanitariya infratuzilmasini yaxshilash maqsadida Bo'stonliq tumanidagi 11-sonli, Mirzacho'l tumanidagi 16-sonli hamda Sirdaryo tumanidagi 25-sonli umumta'lim maktablarida "Soakaway" avtonom kanalizatsiya tizimidan foydalangan holda ichki sanitariya shoxobchalarini qurish bo'yicha tajriba-sinov loyihalari amalga oshirildi. Tajriba-sinov loyihasining qiymati 400 mln so'mni tashkil etib, moliyalashtirish "LDS" kompaniyasi tomonidan "Infratuzilmani rivojlantirish injiniring kompaniyasi" DUK orqali ta'minlandi.

Onkologik kasalliklarni barvaqt aniqlash dasturi doirasida respublikaning beshta hududiga beshta "FujiFilm" raqamli mammografi yetkazib berildi va o'rnatildi. Loyiha O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi bilan hamkorlikda "LDS" ko'magida amalga oshirildi.

2024–2025-yillarda ma'lumotlarni boshqarish milliy tizimini joriy etish, davlat boshqaruvida ma'lumotlar tahlili va sun'iy intellektdan foydalanish, strategik rejalashtirish hamda davlat investitsiyalari shaffofligi masalalariga bag'ishlangan xalqaro seminar va konferensiyalar turkumi tashkil etildi. Tadbirlar Jahon bankining EGED loyihasi, Buyuk Britaniya Tashqi ishlar, Hamdo'stlik va rivojlanish vazirligi (FCDO), Germaniya xalqaro hamkorlik jamiyati (GIZ) va Latviya Respublikasining O'zbekistonda davlat boshqaruvi salohiyatini qo'llab-quvvatlash loyihasi ko'magida o'tkazildi.

Xalqaro ekspertizani jalb qilishga alohida e'tibor qaratildi. 2024-yilda Osiyo taraqqiyot banki ko'magida sanitariya va gigiyena bo'yicha xalqaro ekspert Mark Elleri O'zbekistonda faoliyat olib bordi.

Shuningdek, EGED loyihasi doirasida geoaxborot tizimlari va sun'iy intellekt sohasidagi xalqaro ekspertlar missiyalari tashkil etildi. Jumladan, GAT bo'yicha ekspert Rezmun hamda sun'iy intellekt bo'yicha ekspert Prash Praxbatyan davlat mutaxassislari uchun maslahatlar berib, o'quv mashg'ulotlari o'tkazdi.

2025-yil 27–28-may kunlari Toshkent shahrida Yevropa Ittifoqining O'zbekistondagi vakolatxonasi ko'magida Markaziy Osiyo mamlakatlarining 20 ga yaqin vakilini jamlagan "Markaziy Osiyo – 2050" xalqaro forsayt-seminari bo'lib o'tdi.

2025-yil oktyabr oyida ayollardagi onkologik kasalliklarning oldini olishga bag'ishlangan "Erta aniqla – Hayotni saqla" milliy axborot kampaniyasi o'tkazildi. Kampaniya doirasida 500 dan ortiq kishi ishtirokida milliy forum hamda keng ko'lamli media-kampaniya bo'lib o'tdi. Ushbu tashabbus UNFPA, "Yandeks" kompaniyasi va "Hamroh" NNT ko'magida amalga oshirildi.

Xalqaro hamkorlikni rivojlantirish va tajriba almashish faoliyatning muhim yo'nalishiga aylandi. Hisobot davrida Latviya va Amerika Qo'shma Shtatlariga uchta tanishuv tashrifi uyushtirilib, ularda

Delivery Unit, Strategik rivojlanish va islohotlar agentligi xodimlari hamda tegishli vazirlik va idoralar

vakillari qatnashdi. Tashriflar Delivery Unitni joriy etish, davlat boshqaruvini raqamli transformatsiya qilish, onkologiya xizmatini rivojlantirish va islohotlar samaradorligini oshirish masalalariga bag'ishlandi. Ishtirokchilarning barcha xarajatlari xalqaro hamkorlar, jumladan, GIZ, LDS va The Stirling Foundation tomonidan qoplandi.

Jamoa faoliyatiga ishonchning eng yaxshi ko'rsatkichi — bu xalqaro tashkilotlarning hamkor bo'lish istagidir.

08 - BOB

Xulosa

Asosiy natija va keyingi bosqich

Uch yillik faoliyat shuni ko'rsatdiki, faqatgina ko'rsatkichlarni kuzatish bilan barqaror o'zgarishlarga erishib bo'lmas ekan. Murakkab ijtimoiy vazifalarni hal etish uchun muammolarni qayd etishning o'zi kifoya qilmaydi — davlat boshqaruvi jarayonlarini takomillashtirish, ortiqcha ma'muriy to'siqlarni bartaraf etish, idoralararo hamkorlikni mustahkamlash hamda innovatsiyalarni joriy etish uchun sharoit yaratish zarur.

"Delivery Unit"ning faoliyati O'zbekiston Respublikasi Prezidenti va Prezident Administratsiyasi rahbarligida amalga oshirilayotgan keng ko'lamlı davlat boshqaruvi islohotlarining kichik bir qismiga aylandi. Islohotlarning izchil qo'llab-quvvatlanishi ma'lumotlarga, idoralararo hamkorlikka va haqiqiy natijalarni baholashga asoslangan qaror qabul qilishning yangi yondashuvlarini joriy etish imkonini berdi.

Bunda "Delivery Unit" tahliliy va muvofiqlashtiruvchi maydon vazifasini bajarib, turli idoralarning ma'lumotlarini birlashtirish, davlat dasturlari ijrosini kuzatib borish, tizimli muammolarni aniqlash va ularning yechimlari bo'yicha takliflar berishga ko'maklashdi.

Ushbu hisobotda keltirilgan har bir islohot ortida aniq insonlar taqdiri turibdi. Olis hududda yashovchi ayol o'z uyiga yaqin joyda tibbiy ko'rikdan o'tish imkoniyatiga ega bo'ldi. Qishloq maktabi o'quvchilari xavfsiz ichimlik suvi va zamonaviy sanitariya sharoitlari bilan ta'minlandi. Minglab ayollar saraton kasalliklariga erta tashxis qo'yish imkoniyatidan kengroq foydalana boshladi. Marafonda qatnashgan talabalar esa o'zlari to'plagan ma'lumotlar davlat investitsiyalarini rejalashtirishda qanday qo'llanilayotganiga guvoh bo'lishdi.

Uch yillik faoliyatning asosiy natijasi alohida loyihalar yoki raqamli platformalar emas, balki obyektiv ma'lumotlarga tayanish, turli idoralarning sa'y-harakatlarini muvofiqlashtirish va fuqarolar manfaatlarini ko'zlab yanada asosli qarorlar qabul qilishga imkon beruvchi davlat boshqaruvining yangi mexanizmlarini shakllantirishga qo'shilgan hissa bo'ldi.

2026-yil may oyida Delivery Unit, ma'lumotlar bilan ishlash, davlat dasturlari monitoringi va ularni baholash borasida to'plangan tajribani saqlab qolgan holda, Zero Bureaucracy & Innovation Office deb

qayta tashkil etildi. Yangi bosqich davlat boshqaruvi islohotlarini yanada qo'llab-quvvatlash, ma'muriy to'siqlarni qisqartirish, raqamli vositalarni rivojlantirish hamda davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirishga innovatsion yondashuvlarni joriy etishga qaratilgan.

Minnadorchilik so'zlari

Mazkur hisobot va unda aks etgan ishlar davlat boshqaruvini yanada samarali, ochiq va fuqarolar ehtiyojlariga yo'naltirilgan qilishdek umumiy maqsad yo'lida birlashgan ko'plab insonlar va tashkilotlar hamkorligidagi faoliyat natijasidir.

Avvalo, davlat boshqaruvi tizimini isloh qilish borasidagi izchil siyosati bilan ma'lumotlar, innovatsiyalar va idoralararo hamkorlikka asoslangan yangi yondashuvlarni joriy etish uchun sharoit yaratib bergan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevga samimiy minnatdorchiligimizni izhor etamiz.

Davlat boshqaruvini takomillashtirish masalalariga doimiy e'tibori, ijtimoiy infratuzilmani inventarizatsiya qilishni qo'llab-quvvatlagani hamda jamoamizga bildirgan ishonchi uchun O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi rahbari Saida Shavkatovna Mirziyoyevaga chuqur minnatdorchilik izhor etamiz. Shuningdek, uch yil davomida faoliyatimizni qo'llab-quvvatlagan va islohotlarning amalga oshirilishiga ko'maklashgan Prezident Administratsiyasi Strategik rivojlanish xizmati rahbariyati va xodimlariga hamda Prezident Administratsiyasining barcha bo'linmalariga alohida tashakkur bildiramiz.

Turli yillarda birga ishlash sharafiga muyassar bo'lganimiz — Strategik rivojlanish va islohotlar agentligining barcha hamkasblari va rahbarlariga, **jumladan**, Shuhrat Vafoev, Baxodir Raxmatov va Abdulla Abdukadirovga alohida minnatdorchilik bildiramiz. Aynan ularning qo'llab-quvvatlashi, ishonchi va zamonaviy boshqaruv usullarini joriy etishga bo'lgan intilishi sharofati bilan ko'plab g'oyalar real loyihalarga va tizimli o'zgarishlarga aylanish imkoniga ega bo'ldi.

Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, Sog'liqni saqlash vazirligi va uning ixtisoslashtirilgan tibbiyot markazlari, "O'zsuvta'minot" AJ, Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligi, Raqamli texnologiyalar vazirligi va Elektron hukumat loyihalarini boshqarish markazi, Adliya vazirligi, Iqtisodiyot va moliya vazirligi, Kadastr agentligi, xalqaro tashkilotlar, akademik doiralar, ekspertlar hamjamiyati va xususiy sektordagi barcha hamkasblarimizga samimiy minnatdorlik bildiramiz. Ushbu kitobda keltirilgan har bir natijaga hamjihatlikdagi faoliyat, o'zaro ishonch va insonlarga amaliy foyda keltiradigan yechimlarni topish yo'lidagi umumiy intilish tufayli erishildi.

Shuningdek, islohotlarni har kuni amaliyotga tatbiq etayotgan barcha rahbarlar va oddiy davlat xizmatchilariga ham o'z minnatdorchiligimizni izhor etamiz. Aynan ularning professionalligi va o'zgarishlarga tayyorligi sharofati bilan ko'plab tashabbuslar g'oyadan amaliy natijalarga aylandi.

Delivery Unit jamoasining har bir a'zosiga alohida tashakkur. Shu uch yil mobaynida biz bilan birga bo'lib, mazkur hisobotning yuzaga kelishiga hissa qo'shgan har bir insonga rahmat aytamiz. Professionallik, matonat, mas'uliyatni o'z zimmaga olishga tayyorlik hamda doimo yangicha yondashuvlarni izlash barcha natijalarimizning poydevori bo'ldi.

Shuningdek, loyihalarimizda ishtirok etgan barcha fuqarolar, shifokorlar, o'qituvchilar, talabalar, tadqiqotchilar va ko'ngillilarga minnatdorchilik bildiramiz. Aynan ularning bilimi, tashabbuskorligi va qayg'urishi har qanday islohotning asosiy maqsadi ko'rsatkichlaru hisobotlar emas, balki **odamlar hayotini yaxshilash** ekanini bizga eslatib turdi.

Natijalarga erishish ofisi (Delivery Unit) · 2023–2026